

Nota

Verslag van resultaten Proefsleuven- en proefputtenonderzoek

Poperinge Burgemeester Bertenplein - Deken de Bolaan (Prov. West-Vlaanderen) Deelgebied 2: Burgemeester Bertenplein

Auteur: Jelle DEFRANCO

Projectcode: 2023F302

Projectcode:	2023F302
Naam erkende archeoloog:	Monument Vandekerckhove
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Poperinge Burgemeester Bertenplein (zie bijlage 1,2)
Lambertcoördinaten projectgebied:	Noord – 34284.912,172780.708 Oost – 34334.168,172755.076 Zuid – 34297.432,172723.302 West – 34275.698,172766.652
Kadastergegevens:	Poperinge, AFD1, 1289W
Kadasterkaart:	Zie plan in bijlage 1
Begindatum onderzoek:	14/09/2023
Einddatum onderzoek:	15/09/2023
Relevante termen thesauri:	Proefsleuvenonderzoek, proefputtenonderzoek, late middeleeuwen, Nieuwe Tijd, extractiekuilen
Alle betrokken actoren:	Jelle Defrancq (erkend archeoloog), Edgar Vanquickenberghe (archeoloog), Siel Leemans (projectleider)
Betrokken personen buiten het project:	/
Contact:	info@monument.be; T: +32 51 31 60 80

0. INHOUDSTAFEL

0. INHOUDSTAFEL	3
1. BESCHRIJVEND GEDEELTE	5
1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT	5
1.1.1. Inleiding	5
1.1.2. Vraagstelling	7
1.1.3. Randvoorwaarden	7
1.1.4. Onderzoekstechnieken	8
1.1.5. Bestaande toestand	9
1.1.6. Geplande werken	11
1.2. WERKWIJZE EN STRATEGIE	16
1.2.1. Beschrijving en motivering onderzoeksstrategie	16
1.2.2. Organisatie van het vooronderzoek	18
1.2.3. Gebruikt materiaal	19
1.2.4. Inbreng specialisten	19
1.3. ASSESSMENT ONDERZOCHE GEBIED	20
1.3.1. Landschappelijke ligging	20
1.3.2. Historische situering	21
1.3.3. Cartografische situering	22
1.3.4. De geschiedenis van het College	25
1.3.5. Archeologisch kader	27
2. ASSESSMENTRAPPORT	31
2.1. STRATIGRAFIE	31
2.2. ASSESSMENT SPOREN	36
2.2.1. Vlak 1	36
2.2.2. Vlak 2	41
2.2.3. Vlak 3	51
2.3. ASSESSMENT VONDSTEN	56
2.3.1. Aardewerk	56
2.3.2. Dierlijk bot	74
2.3.3. Bouwmateriaal	74
2.3.4. Metaal	74
2.4. ASSESSMENT STALEN	75
2.5. ASSESSMENT CONSERVATIE	75
3. DATERING EN INTERPRETATIE	76
3.1. LANDSCHAPPELIJKE INTERPRETATIE	76
3.2. GEMOTIVEERDE INTERPRETATIE VAN VONDSTEN EN SPOREN	76
3.2.1. Kuilen	76
3.2.2. Mogelijke waterput en afvoergootje	77
3.2.3. Muren of muurstructuren	77
3.2.4. Poel	77

3.2.5. Overige sporen	78
3.3. CONFRONTATIE MET RESULTATEN BUREAUSTUDIE	78
3.4. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	78
4. POTENTIEEL OP KENNISVERMEERDERING	82
4.1. ARCHEOLOGISCH POTENTIEEL VAN HET TERREIN	82
4.2. KADER VOOR EXPLOITATIE VOOR POTENTIEEL OP KENNISVERMEERDERING	82
5. SAMENVATTING	83
6. BIBLIOGRAFIE	84
6.1. UITGEGEVEN BRONNEN.....	84
6.2. INTERNETBRONNEN.....	84
7. BIJLAGEN	85

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. Onderzoeksopdracht

1.1.1. Inleiding

Deze nota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen te Poperinge Burgemeester Bertenplein-Deken de Bolaan, gelegen binnen een archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

Op basis van het bureauonderzoek (ID 24382, 2022A113)¹ – uitgevoerd door Monument Vandekerckhove – werd bijkomend vooronderzoek geadviseerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd het studiegebied geografisch, geologisch, historisch en archeologisch gesitueerd aan de hand van reeds bestaande bronnen. Het bureauonderzoek kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet staven waardoor verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem werd geadviseerd voor het deel van het van het waar bodemingrepen archeologische sporen of structuren zouden raken. Het onderzoek gebeurt in de vorm van een proefsleuven- en proefputtenonderzoek.

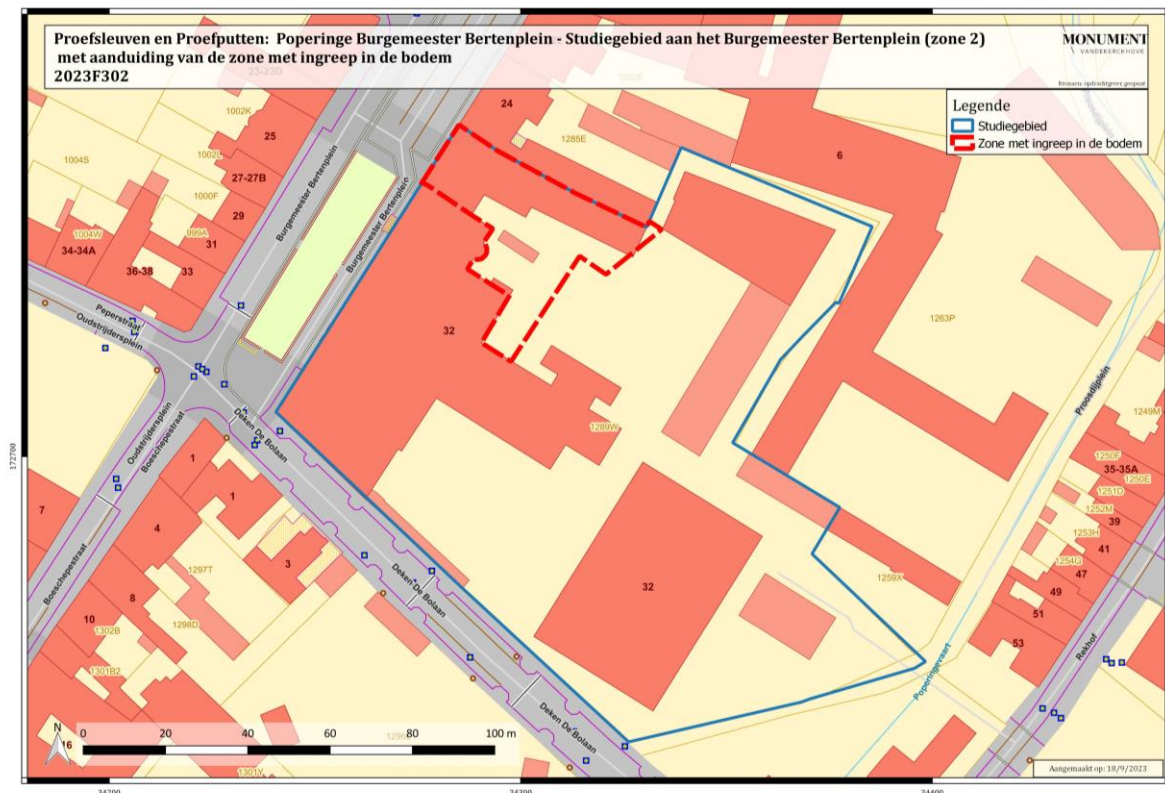
Het studiegebied heeft een oppervlakte van 18240m² en bestaat uit twee zones die van elkaar zijn gescheiden door de Deken de Bolaan (Figuur 1). Om het vooronderzoek te harmoniseren met de sloopwerken worden de twee zones afzonderlijk onderzocht. Deze nota heeft betrekking op de zone ten noorden van de Deken de Bolaan (13705m², Figuur 1: zone 2). In de bureaustudie werd binnen zone 2 een deelgebied aan het Burgemeester Bertenplein van geselecteerd voor verder vooronderzoek, dit in combinatie met het niet uitvoeren van enkele geplande werken (supra) diende een beperktere zone van 1235m² onderzocht te worden door middel van twee proefsleuven en drie proefputten (Figuur 2, zie 1.1.6. Geplande werken). Beide onderzoeken werden in een afzonderlijk rapport met elk hun eigen programma van maatregelen opgesteld. Beide verslagen worden hier echter als één dossier ingediend.

Het doel van dit onderzoek is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein archeologisch te onderzoeken. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

¹ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

Figuur 1: Projectgebied geprojecteerd op GRB (Bijlage 1) (bron: geopunt.be).

Figuur 2: Afbakening van zone 2 waar een ingreep in de bodem werd gepland (Bijlage 2) (bron: geopunt.be).

1.1.2. Vraagstelling

In functie van dit onderzoek zijn in het programma van maatregelen van de bureaustudie verschillende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten? Worden er op deze locatie ook sporen aangetroffen van pottenbakkersactiviteiten of andere ambachtelijke activiteiten waarvoor veel water nodig was (leerlooiers, brouwers, etc.)?
- Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Zijn er sporen van beschoeiing aanwezig?
- Op welke TAW-hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?
- Is er sprake van meerdere te verwachten archeologische niveaus? Zo ja, is het mogelijk deze in drie dimensies af te bakenen?
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?
- Is er een archeologische site aanwezig binnen het projectgebied?
- Welke zijn de verder te nemen maatregelen i.f.v. de geplande werken?

1.1.3. Randvoorwaarden

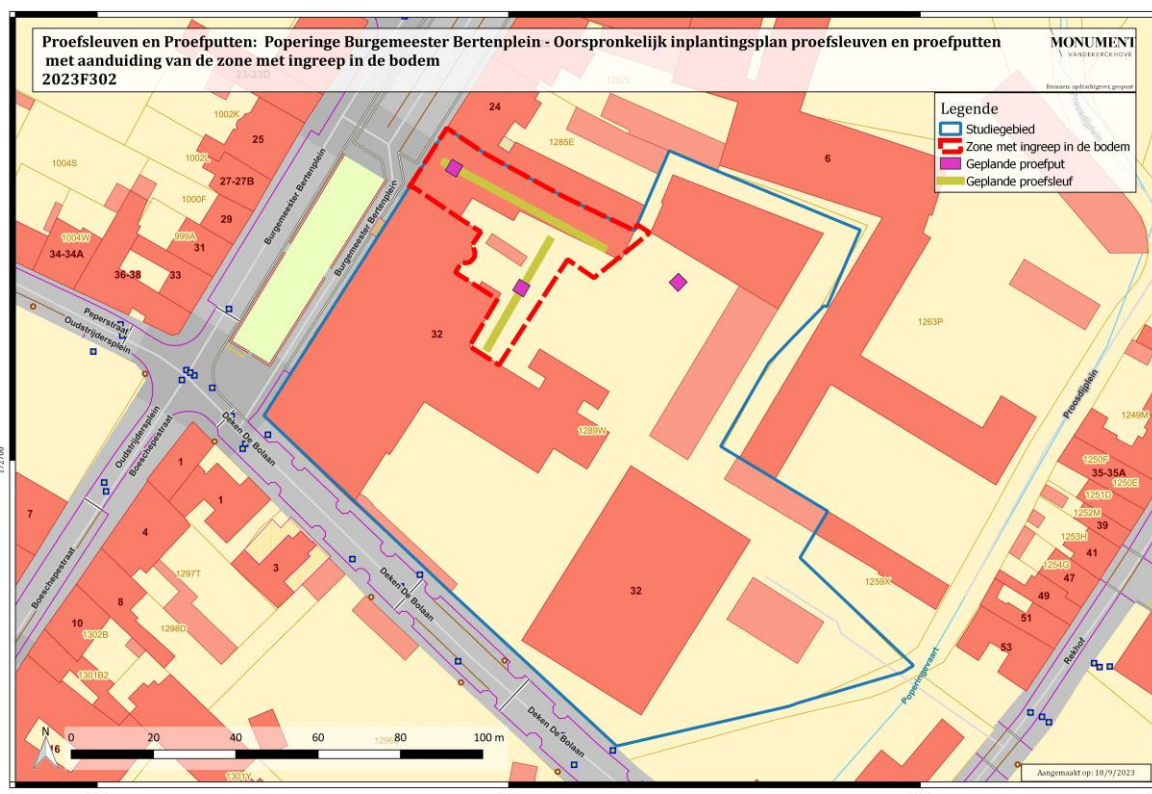
Zowel het veldwerk als de verwerking en de rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt als de vraagstelling kan beantwoord worden. Bij uitvoeren van de proefsleuven werd de grond zo veel mogelijk gescheiden afgegraven (puin, teelaarde, moederbodem) en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurde op een dergelijk manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt.

1.1.4. Onderzoekstechnieken

Om na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied werd gebruik gemaakt van een combinatie van proefsleuven en proefputten.

In het programma van maatregelen van de bureaustudie werden twee proefsleuven en drie proefputten aanbevolen (Figuur 3).² Na de publicatie van de bureaustudie werd door de bouwheer beslist om een deel van de geplande werken niet uit te voeren. Hierdoor werd oostelijk gelegen proefput overbodig. Als alternatief werd een extra proefput aangelegd ter hoogte van het oostelijke deel van sleuf 1 (de noordelijke sleuf).

De proefsleuven dienden te worden aangelegd op het eerste archeologische niveau. De proefputten peilden daar waar mogelijk naar de moederbodem. Op deze manier kon een inzicht verkregen worden in zowel de verticale als horizontale opbouw van het terrein en kan het archeologisch potentieel maximaal ingeschat worden.

Figuur 3: Oorspronkelijk inplantingsplan voorgesteld in de archeologienota (bron: Demeulemeester 2022). De oostelijke proefput viel uiteindelijk weg omdat hier geen ingreep in de bodem meer was gepland.

² DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

1.1.5. Bestaande toestand

Op het onderzoeksgebied waren tot voor kort schoolgebouwen en een verharde speelplaats aanwezig. Bij het betreden van het terrein waren de gebouwen reeds gesloopt (Figuur 4). De verharding van de speelplaats was nog intact en werd onder begeleiding van de archeoloog opgebroken.

Figuur 4: Toestand van het terrein na aanleg van sleuf 1 ter hoogte van de gesloopte gebouwen. Zicht uit het noorden.

Figuur 5: Inplantingsplan bestaande toestand (links: deelgebied 2) met aanduiding van de te slopen gebouwen/bijgebouwen en de uit te breken verharding (bron: initiatiefnemer).

1.1.6. Geplande werken³

De geplande werken op het terrein aan de Burgemeester Bertenplein bestaan uit de afbraak van de bestaande schoolgebouwen en verhardingen en de oprichting van een nieuw schoolgebouw met een oppervlakte van 581m². Het gebouw wordt niet onderkelderd. Het gebouw zal gefundeerd worden op palen. Er wordt bijgevolg uitgegaan van een volledige verstoring van het terrein binnen de contouren van de nieuwbouw (Figuur 6, Figuur 7, Figuur 8). De riolering wordt ook vernieuwd. Dit zal lokaal een diepere verstoring veroorzaken, net als de aanleg van de sceptische put en de 2 regenwaterputten, de maximale verstoring hiervoor zal 400 cm-mv bedragen.

Daarnaast wordt ook een deel van de bestaande verharding uitgebroken die plaats zal maken voor nieuwe verharding en ook een groenzone met een aantal bomen. De groenzone is iets hoger gelegen dan het andere deel van de speelplaats, er komen trappen om het niveauverschil te overbruggen.

Na aktename en publicatie van de archeologienota werd door de opdrachtgever aangegeven dat de een deel van de oorspronkelijk geplande ingrepen in de bodem voor de aanleg van groenzones niet zullen worden uitgevoerd (Figuur 9).⁴ Gezien in deze zone geen bodemingrepen meer plaatsvinden, kan deze zone uitgesloten worden van verder archeologisch onderzoek. Indien in deze zone alsnog bodemingrepen zouden plaatsvinden – door wijzigingen in hun uitvoering/opdracht – is deze zone alsnog onderhevig aan archeologisch onderzoek, conform de in akte genomen archeologienota (ID 24382, 2022A113)⁵.

³ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

⁴ Op het deel van de bestaande speelplaats werden het planten van een 3-tal nieuwe bomen voorzien. De boomvakken zouden tot een 100 cm diep komen.

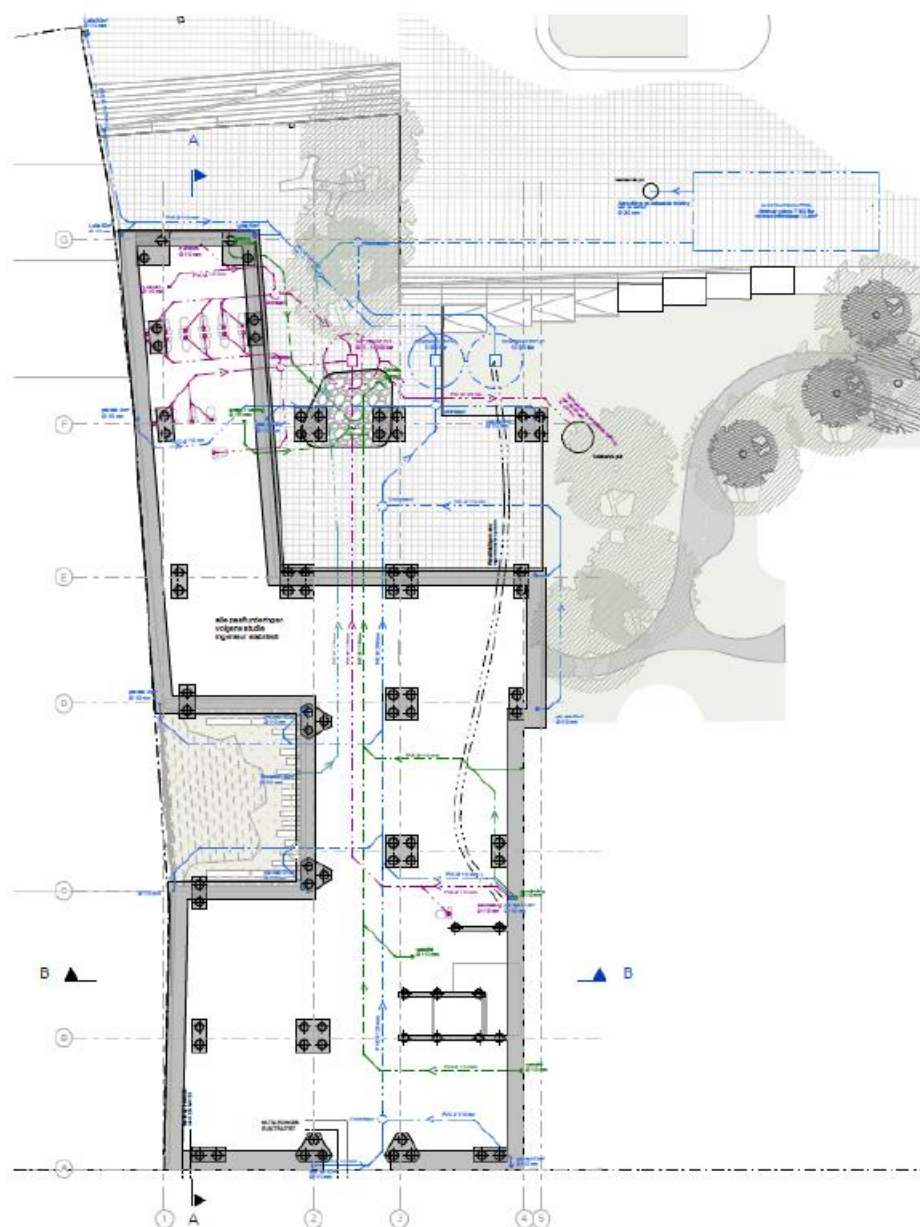
⁵ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

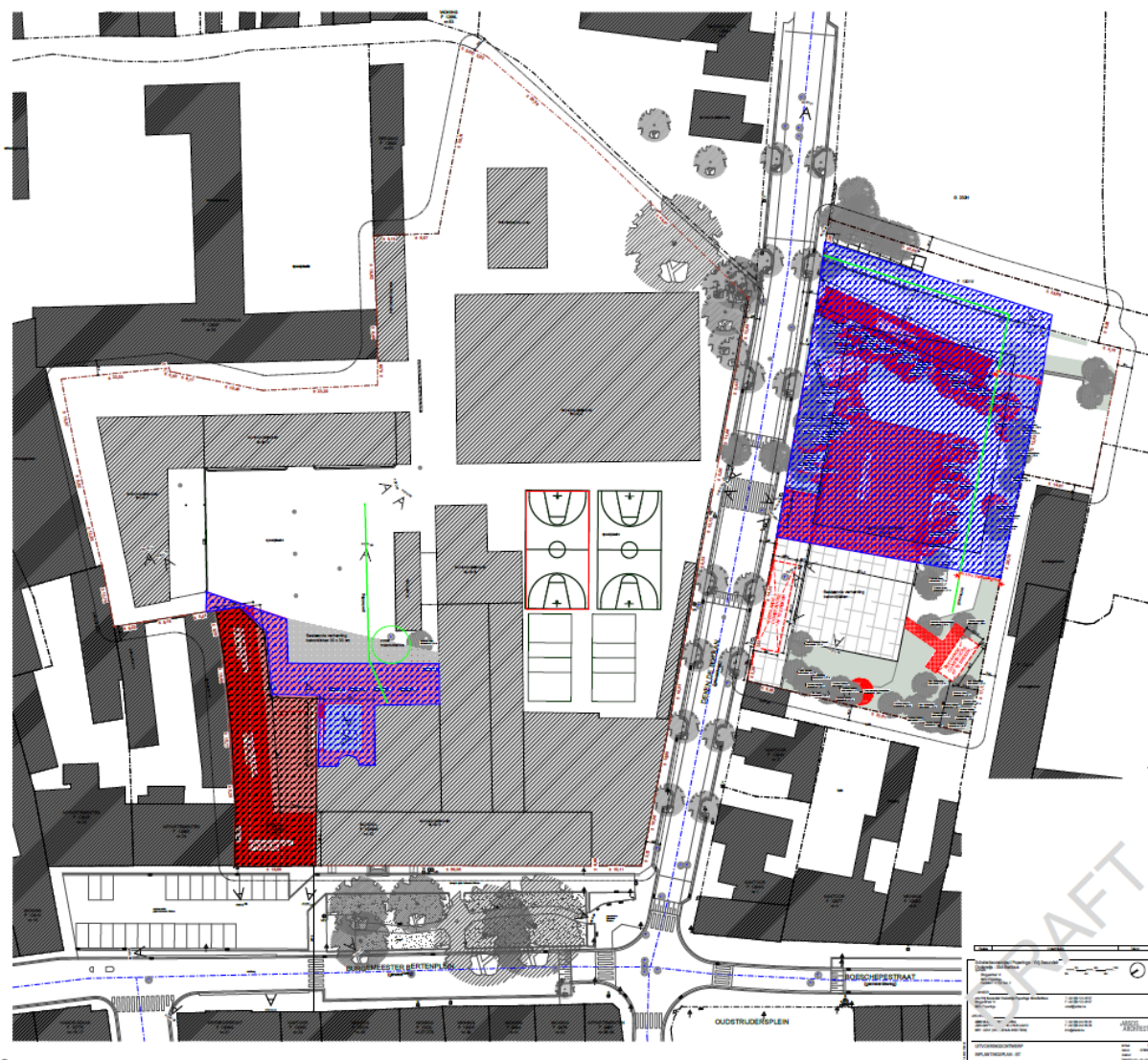
Figuur 6: Weergave van de geplande werken in de archeologienota, voor wijziging van de geplande werken (bron: Demeulemeester 2022). Na de publicatie van de bureaustudie werd afgezien van een deel van de groenaanleg (blauw omcirkeld).

Figuur 7: Inplantingsplan nieuwe toestand (bron: initiatiefnemer).

Figuur 8: Plan van de geplande werken voor het nieuwe schoolgebouw. Aanduidingen van rioleringen, septicische putten, regenwaterputten (bron: initiatiefnemer).

Figuur 9: Wijziging projectdefinitie (links is deelgebied 2). De blauwe arcering is de zone waarde verharding zal verwijderd worden, de groene aanduiding is deze van een aanwezige gasleiding.

1.2. Werkwijze en strategie

1.2.1. Beschrijving en motivering onderzoeksstrategie

De uitgevoerde bureaustudie (ID 24382, 2022A113)⁶ kon de aanwezigheid van goed bewaarde archeologische resten niet uitsluiten noch bevestigen. Daarom werd overgegaan tot een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem in twee verschillende zones langs weerszijden van de Deken De Bolaan. Dit onderzoek werd uitgevoerd in de vorm van een proefsleuven- en proefputtenonderzoek.

Deze nota heeft het over de zone aan het Burgemeester Bertenplein (13705m², deelgebied 2). In de bureaustudie werd binnen zone 2 een deelgebied aan het Burgemeester Bertenplein van geselecteerd voor verder vooronderzoek, dit in combinatie met het niet uitvoeren van enkele geplande werken (supra) diende een beperktere zone van 1235m² onderzocht te worden door middel van twee proefsleuven en drie proefputten (Figuur 10).

Door de aanwezigheid van een citerne van onbekende omvang werd sleuf 1 verschoven naar het zuidoosten en vertoonde deze een knik in de midden. Dit was de enige manier om een continue sleuf aan te leggen zonder risico een citerne of andere leiding te raken.

Door de aanwezigheid van een leiding werd sleuf 2 lichtjes richting het zuidoosten opgeschoven. Door de aanwezigheid van een gasleiding diende sleuf twee ook onderbroken te worden.

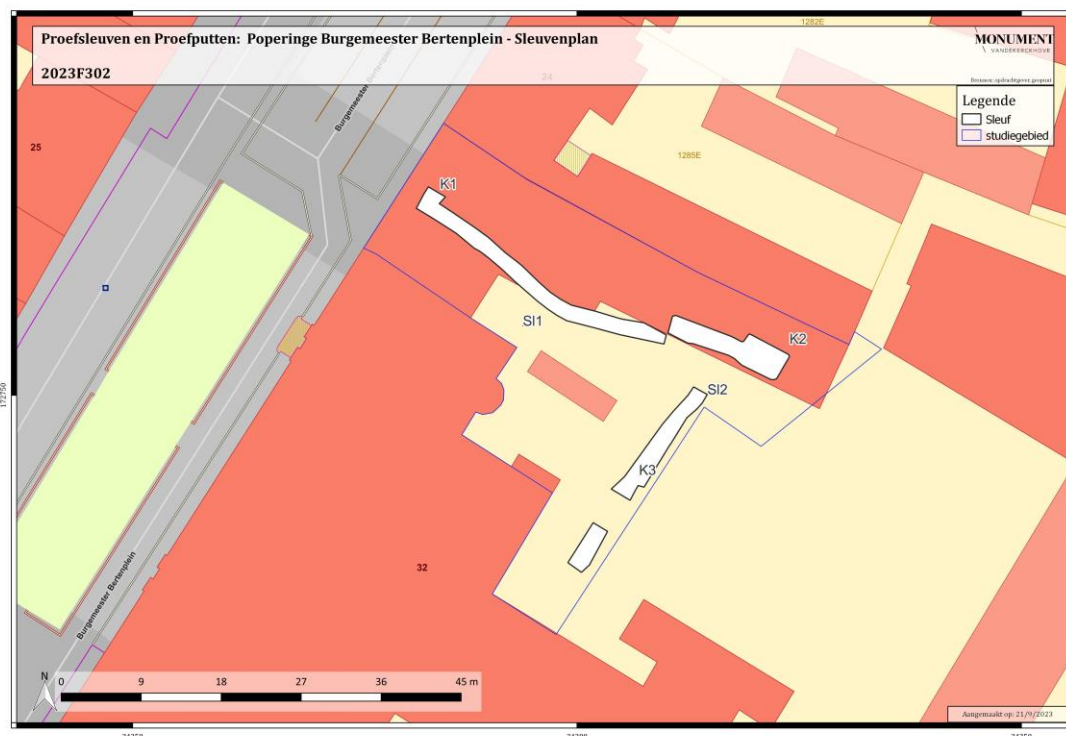
⁶ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

Conform het programma van maatregelen werden de sleuven aangelegd op het eerste archeologisch niveau. De proefputten werden aangelegd tot op moederbodem waarbij de sporen en lagen werden geregistreerd alvorens te verdiepen. Bij het bereiken van de moederbodem werd de volledige stratigrafische sequentie geregistreerd.

In totaal werd 145m² van het onderzoeksgebied van 1235m² archeologisch onderzocht door middel van proefsleuven, wat neerkomt op zo'n 11,7% van het onderzoekbare terrein (zie Tabel 1). Verspreid over het onderzoeksgebied werden 11 verschillende profielen geregistreerd.

Sleufnummer	Oppervlakte (inclusief proefput)
1	95m ²
2	50m ²
Totaal	145m²
%	11,7%

Tabel 1: Overzicht van de sleuven en hun oppervlaktes.

Figuur 10: Inplantingsplan van de proefsleuven en proefputten met sleufnummers (SL1 en SL2) en proefputnummers (K1, K2 en K3).

1.2.2. Organisatie van het vooronderzoek

Het terreinwerk werd uitgevoerd op 14 en 15 september 2023 door veldwerkleider Jelle Defrancq en archeoloog Edgar Vanquickelberge. Er kon aansluitend gedicht worden.

Figuur 11: Sfeerbeeld tijdens het archeologische onderzoek.

1.2.3. Gebruikt materiaal

Voor het afgraven werd gebruik gemaakt van een rupskraan met een platte graafbak van 1,80m breed. De bodem werd afgegraven tot op het eerste archeologische niveau. Dit gebeurde steeds onder begeleiding van de veldwerkleider om te verzekeren dat de juiste diepte werd bekomen. Onmiddellijk na het uitgraven werden de sporen opgeschaafd, gefotografeerd (**POBU23/2023F302**) en beschreven. Om een goed inzicht te krijgen in de stratigrafie van de site werden verspreid over het terrein 11 wandprofielen schoongemaakt, gefotografeerd, beschreven en ingetekend op schaal 1:20. Alle vondsten werden gerecupereerd per context en in een vondstenzakje gestoken samen met een vondstenkaartje. Het digitaal inmeten van de sporen en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveaus (in mTAW) werd gedaan door middel van een gps-toestel.

1.2.4. Inbreng specialisten

Aardkundige Pierre Legrand stond in voor de begeleiding bij de interpretatie van de bodemprofielen.

1.3. ASSESSMENT ONDERZOCHE GEBIED

1.3.1. Landschappelijke ligging

Poperinge bevindt zich in de Westhoek in het zuiden van de provincie West-Vlaanderen, nabij de Franse grens en op 10km ten westen van de stad Ieper. De stad telt naast Poperinge zelf nog vijf deelgemeentes: Reningelst, Krombeke, Proven, Watou en Roesbrugge-Haringe.

Het landschap in de regio wordt gekenmerkt door een zandlemige bodem en een licht golvend reliëf. De stad zelf ligt op een hoogte tussen de +18 en +30m TAW. De hoogte delen van het landschap bevinden zich in het zuiden van de gemeente, waar het landschap overgaat in de getuigenheuvels van Heuvelland die hoogtes tot ca. +156m TAW (Kemmelberg) bereiken.

Het studiegebied situeert zich in het zuiden van het historische stadscentrum van Poperinge op een voormalige speelplaats. In het oosten grenst het terrein aan de Vleterbeek, in het noorden aan de Deken de Bolaan en in het zuiden en westen wordt de grens gevormd door bebouwde percelen.⁷

Volgens de bodemkaart is het volledige projectgebied en de ruime omgeving aangeduid als **OB** (antropogeen). Er kan vermoed worden dat de natuurlijke bodems echter sterk zullen gelijken op deze die elders langs de Vleterbeek worden gevonden. Het gaat dan om sterk gleyige en natte kleibodems zonder profiel (Eep) en matig natte zandleembodems zonder profiel (Ldp).⁸

De Quartair geologische kaart geeft type 3a aan ter hoogte van het projectgebied. Type 3a bestaat uit fluviatiele afzettingen van het weichseliaan (**FLPw**) met daarbovenop een laag eolische afzettingen van het weichseliaan, mogelijk vroeg holoceen (**ELPw**) en hellingsafzettingen van het quartair (**HQ**), al kunnen deze karteereenheden ontbreken. De bovenste quartaire afzettingsslaag bestaat uit fluviatiele afzettingen van het holoceen en mogelijk tardiglaciaal (**FH**).

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het projectgebied bestaat uit afzettingen van het Lid van Aalbeke. Deze eenheid bestaat uit een donkergrijze tot blauwe klei met glimmers. Het Lid van Aalbeke is onderdeel van de Formatie van Kortrijk.

⁷ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

⁸ Ibidem.

1.3.2. Historische situering⁹

De stad Poperinge zou zijn bestaan te danken hebben aan een 5^e-eeuwse Frankische nederzetting. In 431 zou de familie Popp of Pipurn zich aan het kruispunt van het Romeinse *diverticulum* Cassel-Aardenburg en de Vleterbeek -ter hoogte van de huidige markt- hebben gevestigd. De eerste vermelding van Poperinge als 'Pupurninga Uilla' volgt in 961. Dit document is een kopie van een bron uit 844-864.

Poperinge kwam in de 7^e eeuw in het bezit van de Sint-Bertinusabdij van Sint-Omaars. De omgeving van de stad was op dat moment nog onontgonnen bosgebied. Dit zou waarschijnlijk zo blijven tot de volle middeleeuwen. In de 11e eeuw stelt men een bevolkingstoename vast. Parallel worden de bossen rond de stad op grote schaal ontgonnen. Vanaf de 12e eeuw zorgt de lakenhandel voor een bloeiperiode in Poperinge. In 1275 was Poperinge samen met Ieper één van de 17 leden van de Hanze van Londen, een belangenorganisatie van Vlaamse kooplieden die handeldreven met Engeland en Schotland.

De late middeleeuwen worden gekenmerkt door een economische strijd met grote concurrent Ieper. In 1322 wordt Ieper door Lodewijk van Nevers het monopolie op de productie van laken gegund. Pas onder Lodewijk van Male (1346-1384) mocht Poperinge weer laken produceren maar het product moest verschillen van de Ieperse productie. Men schakelde over op licht laken ('nieuwe drapperie'). In 1367 werd de Vleterbeek gekanaliseerd tot de Poperingevaart waardoor Poperinge een directe toegang had tot de Ijzer. Via de Poperingevaart werd in de 14^e eeuw ook ijzer en hout verscheept.

De 15^e eeuw luidt een periode van crisis in. De stad werd verschillende keren vernield door Engelse en Franse troepen. Daarnaast braken stadsbranden uit en is er sprake van minstens twee hongersnoden. In dezelfde periode breekt ook de pest uit (1490) en boert de lakennijverheid sterk achteruit. De Poperingevaart wordt ondertussen verwaarloosd en raakt in onbruik. Enig lichtpunt in deze periode is de formalisering van de hopteelt met het stichten van de hoporde door Jan zonder Vrees (1409) en de eerste hopstatuten in 1573.

In de tweede helft van de 16^e eeuw werd Poperinge een belangrijk calvinistisch centrum. De beeldenstorm richtte schade toe en de godsdienstoorlogen leidden tot een verzwakte economie gevolgd door een korte bloeiperiode onder Albrecht en Isabelle (1598-1621). Vanaf de tweede helft van de 17^e eeuw had de stad opnieuw te lijden onder verschillende oorlogen. Poperinge kwam in deze periode aanvankelijk in handen van Spanje, daarna Frankrijk (vanaf 1679) tot de onafhankelijkheid van België in 1830.

⁹ DEVALCKENEER 2020.

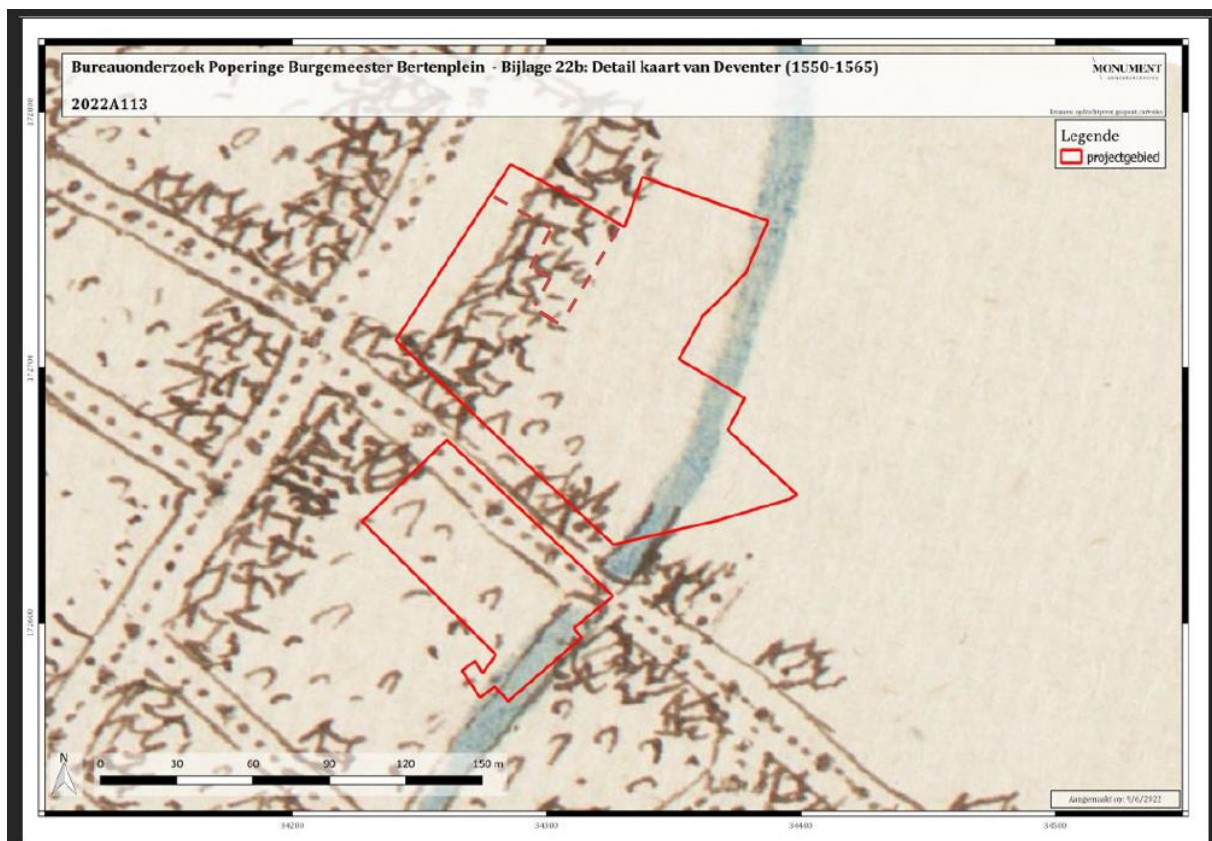
1.3.3. Cartografische situering

De Deventerkaart (1550-1565) is de oudst beschikbare cartografische bron voor Poperinge. De kaart toont Poperinge op de vooravond van de beeldenstorm van 1566. Ter hoogte van zone 2 is de voorganger van het huidige Burgemeester Bertenplein te zien. Het plein is ontstaan in de loop van de 13de-15de eeuw tijdens de economische bloeiperiode van Poperinge. De oude benaming van dit plein was de 'Nieuwe Marct' en later Kleine Markt. In 1906 kreeg het uiteindelijk zijn huidige benaming, naar burgemeester Felix Berten. De zone met ingreep in de bodem strekt zich uit van dit plein over de aanpalende bewoning tot de achtererven. In het zuidoosten van het studiegebied stroomt de Vleterbeek (Figuur 12).

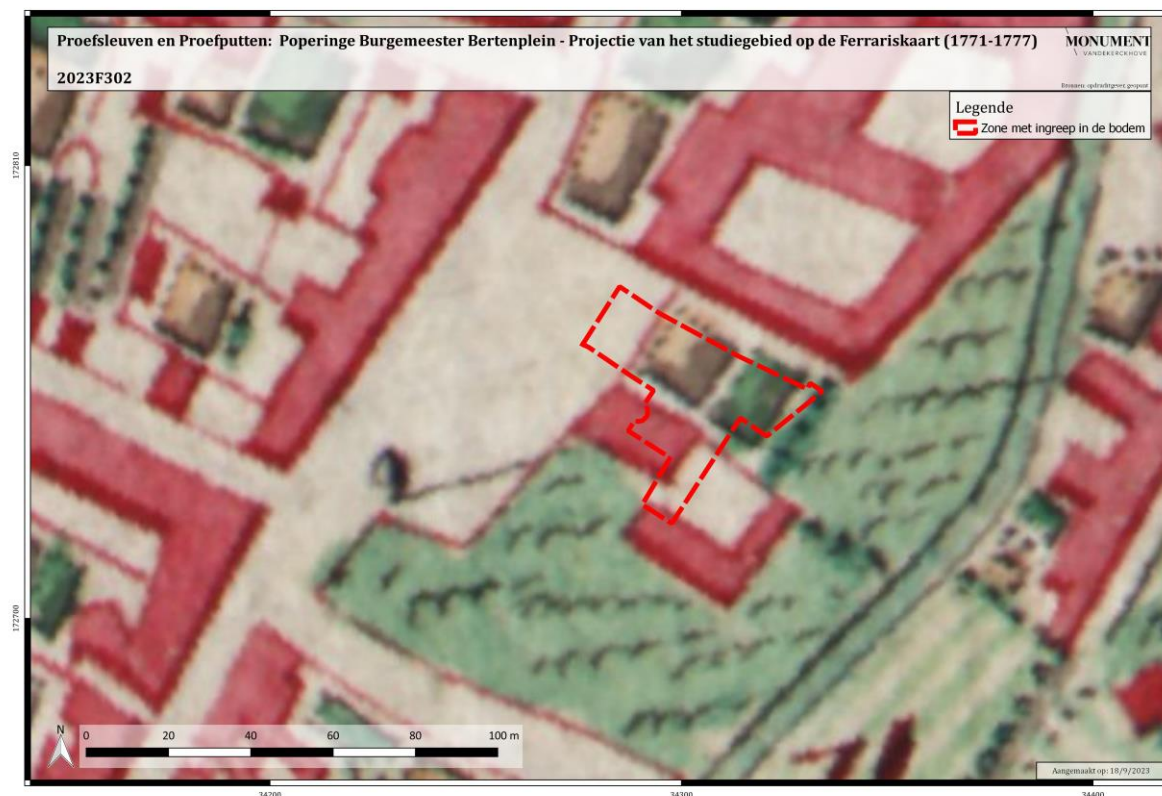
Op de Ferrariskaart (1771-1777) bevindt de zone met ingreep in de bodem zich deels op de voorloper van het Burgemeester Bertenplein en deels op het erf van de aanpalende bewoning. Het erf is gekarteerd als een (moes)tuinzone. Een klein deeltje in het westen van het studiegebied loop over de hoek van gebouw (Figuur 13).

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) (Figuur 14) is te zien dat het studiegebied grenst aan de voorloper van het burgemeester Bertenplein. De tuinzone die op Ferraris nog aanwezig was, is hier verdwenen en vervangen door verschillende huizen die uitkijken op het plein. Een groot deel van het studiegebied bevindt zich op de achtererven van deze huizen. Een identiek beeld krijgen we ook op de Vandermaelenkaart (1846-1854) en de Poppkaart (1842-1879).¹⁰

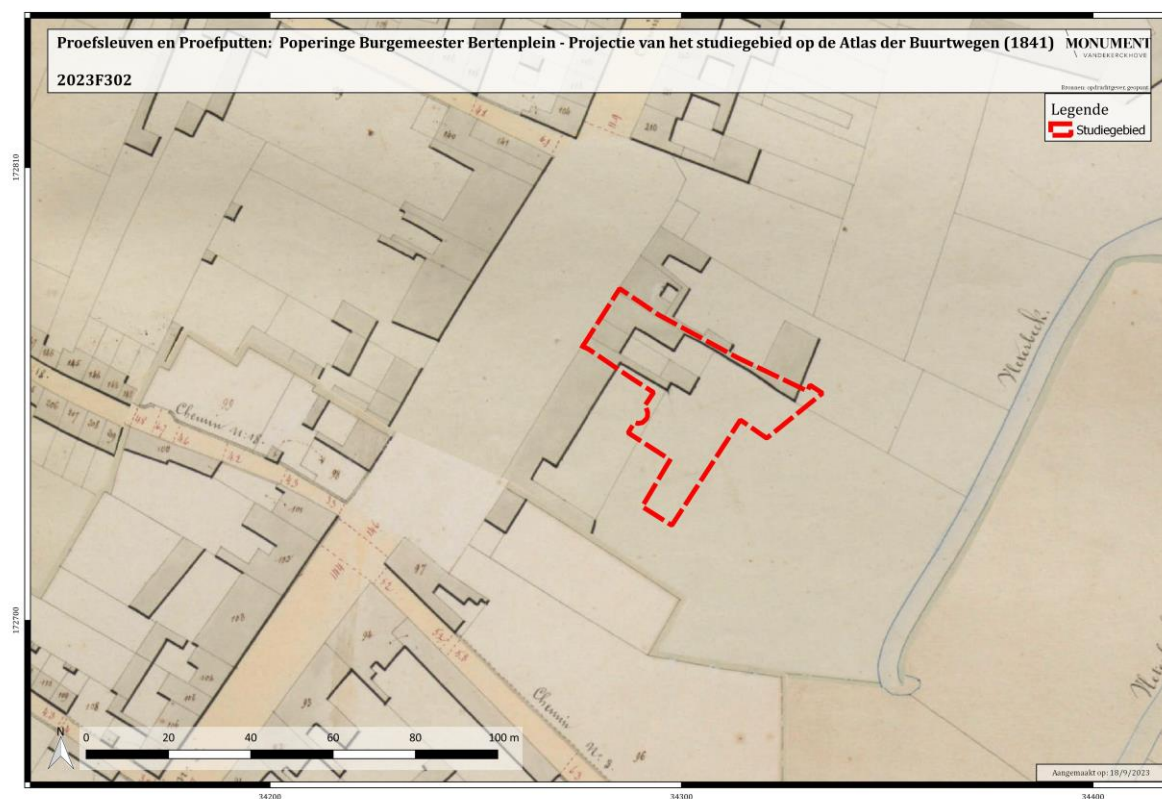
¹⁰ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

Figuur 12: Projectie van het studiegebied van de archeologienota op de Deventerkaart (1550-1565) met aanduiding het studiegebied van dit vooronderzoek met ingreep in de bodem (streepjeslijn) De hier behandelde zone is de zuidelijkste van de twee (Bron: Demeulemeester 2022).

Figuur 13: Projectie van het studiegebied op de Ferrariskaart (1771-1777) (bron: geopunt.be).

Figuur 14: Projectie van het studiegebied op de Atlas de Buurtwegen (1841) (bron: geopunt.be).

1.3.4. De geschiedenis van het College¹¹

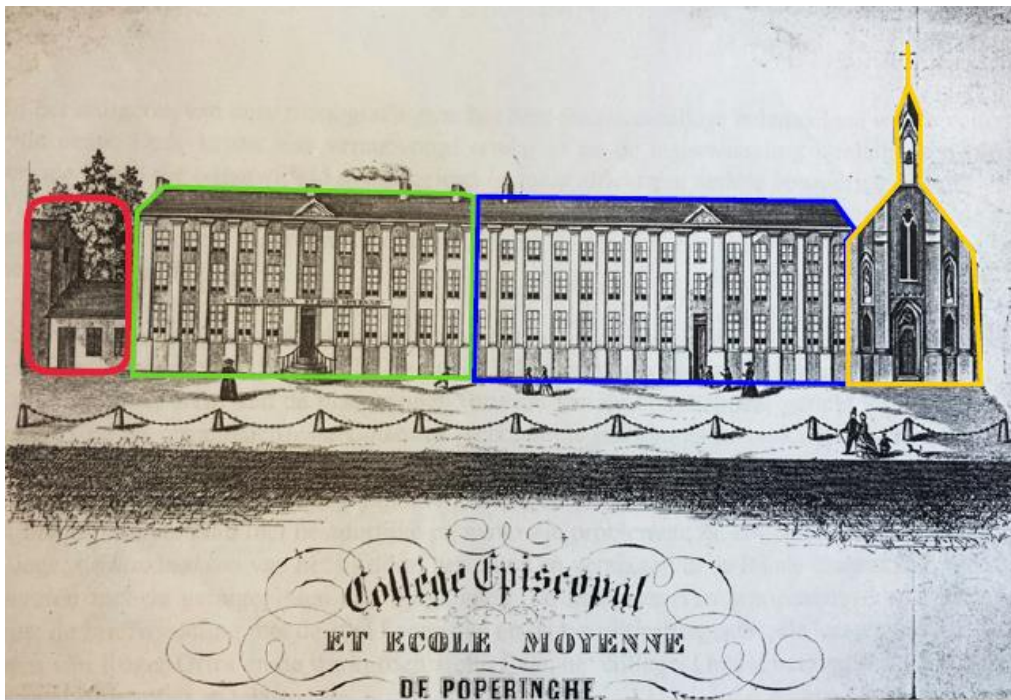
Het Sint-Stanislascollege in Poperinge heeft zijn oorsprong in de 17e eeuw, toen de Latijnse school werd opgericht in het klooster van de paters Recoletten in 1657. Deze werd aanvankelijk ondergebracht in de Gasthuisstraat 71 in Poperinge. Tijdens de Franse Revolutie verdween het klooster waarna verschillende pogingen werden ondernomen om een stadsschool op te richten. In 1832 werd een college gevestigd op het Burgemeester Bertenplein. Het oorspronkelijke gebouw betrof een 18e-eeuws herenhuis dat ooit toebehoorde aan de familie Mazeman de Couthove.

In januari 1855 werd de grond naast het college in erfpacht verhuurd door Beatrice van Renynghe aan het college. Het is op deze grond dat bisschop Malou, in samenwerking met principaal Frutsaert een nieuwe vleugel wou oprichten. In datzelfde jaar nog werd er een nieuwe vleugel bijgebouwd in eenzelfde stijl als de bestaande voorgevel.

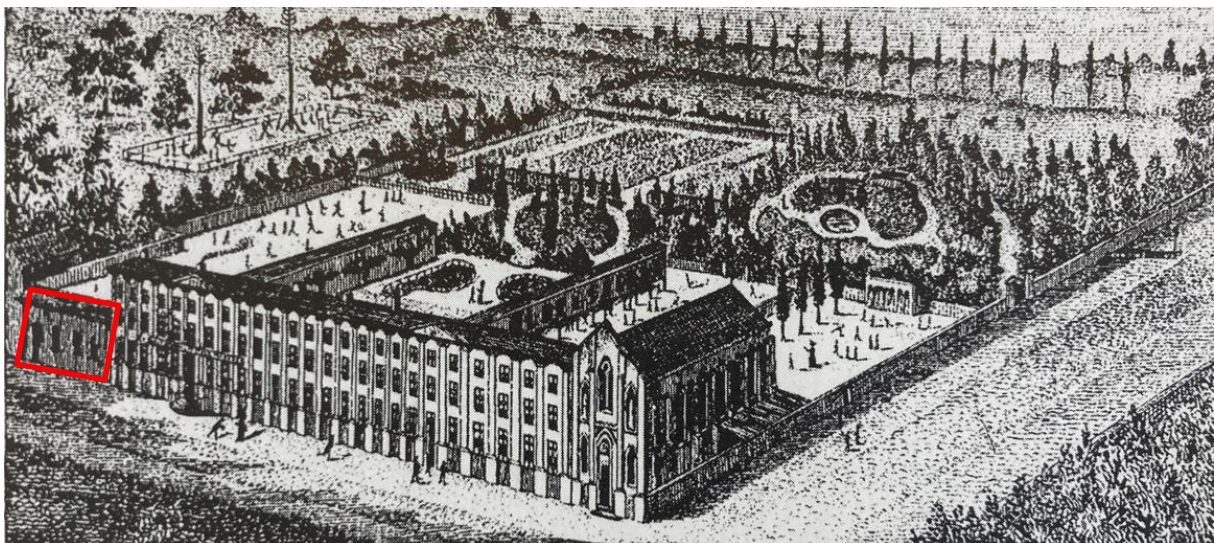
In 1863 werd de neogotische kapel op de hoek met de Deken de Bolaan gebouwd, op initiatief van principaal Henri Ostyn. De bouw begon in 1861, maar door vertragingen werd de kapel pas op 30 oktober 1863 ingewijd. Deze kapel werd later in de jaren 60 van de 20e eeuw vervangen door een moderne kapel (Figuur 15).

In 1879 werden de gebouwen aan de linkerkant van het hoofdgebouw (huisnummer 30) – waar het studiegebied zich bevindt – afgebroken en vervangen door een ruimere school, op initiatief van principaal Cnapelynck. Deze nieuwe school bestond uit twee klaslokalen, waaromheen de lagere school zich ontwikkelde. De voormalige woning was al sinds 1849 in gebruik als leslokaal, maar werd al snel als te klein beschouwd. Het nieuwe gebouw had een gelijkvloerse verdieping met één deur en drie vensters, wat een groot contrast vormde met het classicistische schoolgebouw (Figuur 16). Dit gebouw werd al in 1893 afgebroken en vervangen door een ruimer schoolgebouw in een neogotische stijl (Figuur 17). Dit laatste gebouw is kort voor het uitvoeren van dit proefsleuven en proefputtenonderzoek afgebroken.

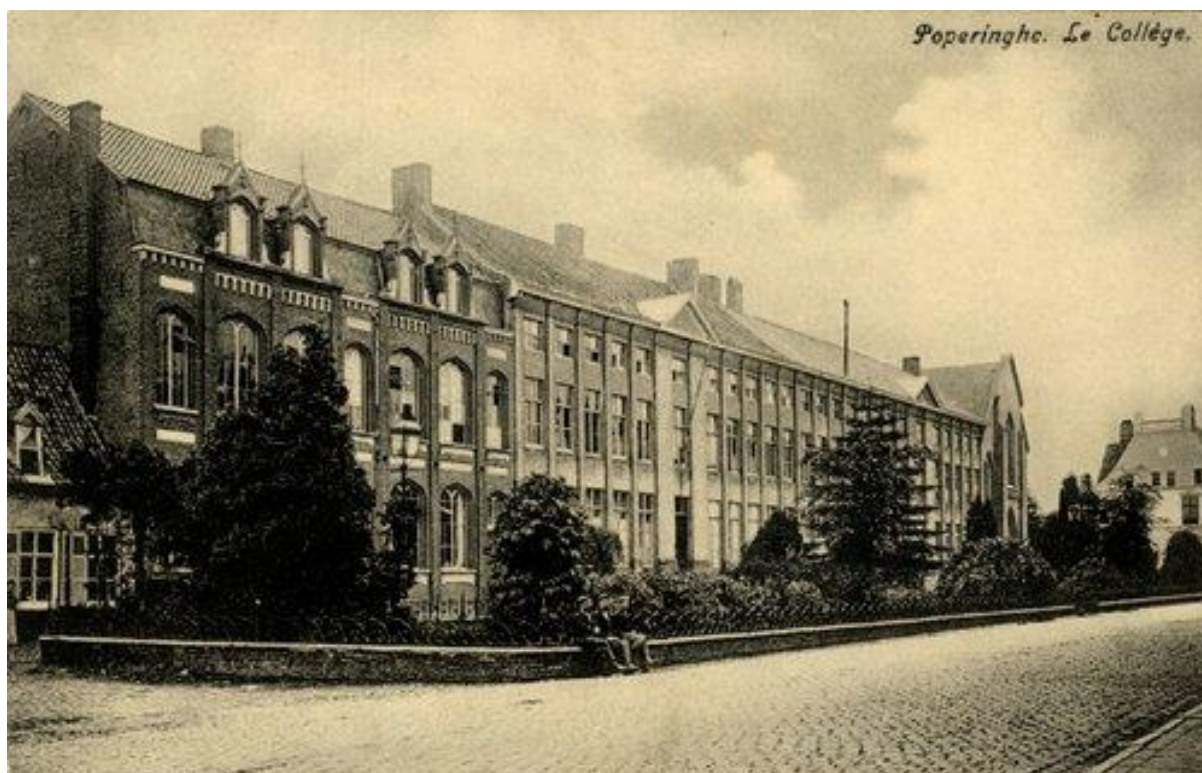
¹¹ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

Figuur 15: Ontworpen illustratie van het college te Poperinge anno 1862. Het voormalig herenhuis (1786) in dienst als schoolgebouw sinds 1832 (groen), uitbreiding door Croquison in 1855 (blauw), neogotische kapel uit 1863 (geel) en locatie waar de uitbreiding uit 1879 en 1893 gelokaliseerd is (rood). In 1862 bestaat deze zone uit een huis van één bouwlaag met een toegangsdeur en twee ramen in gebruik als leslokaal (bron: SCHOONAERT G., 2004).

Figuur 16: Panoramische voorstelling van het schooldomein (anno 1880). Zowel het hoofdgebouw, de aanbouw van Croquison (1855), neogotische kapel (1863) en de aanbouw door principaal Cnapelynck (1879) zijn te zien op deze lithofgrafie. Het studiegebied bevindt zich ter hoogte van aanbouw uit 1879 (rood) (bron: SCHOONAERT G., 2004).

Figuur 17: Neogotische vleugel van het Sint-Stanislascollege te Poperinge anno 1900-1914 (Bron: Beeldbank Westhoek Verbeeldt).

In het begin van de 20ste eeuw werden verschillende vleugels verder uitgebreid en vonden er verschillende verbouwingswerken in het schoolcomplex plaats. Zo werd in 1924 de lager school uitgebreid met een nieuwbouw haaks op de neogotische vleugel, tevens vonden er nog verbouwingen plaats in 1926 en 1954/1958 (architect J. De Creus uit Poperinge). De aanbouw uit 1924 bestaat uit twee bouwlagen onder een mansardedak (zijde neogotische vleugel) en plat dak.

1.3.5. Archeologisch kader¹²

Het projectgebied bevindt zich in de historische stadskern van Poperinge. De Centraal Archeologische inventaris toont dan ook een groot aantal meldingen in de directe omgeving. Veruit de meeste archeologische observaties zijn gedateerd in de late middeleeuwen. Ze vallen samen met de bloeiperiode van Poperinge (Figuur 18).

77059	- Vroege middeleeuwen - Late middeleeuwen	Burgemeester Bertenplein 32: Erfgoedonderzoek - Bronzen gegoten mantelspeld, met vegetale motiefversiering (Merovingisch of Karolingisch) - Aardewerk kannetje in reducerend gebakken aardewerk: randfragmenten van een kom in reducerend gebakken aardewerk, wandfragmenten van een voorraadpot met kamversiering in reducerend gebakken aardewerk
-------	--	---

¹² DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

77054	- Romeinse tijd	fragment van een grote pot met dikke platte rand 'vermoedelijk Gallo-Romeins'
210148		Burg: Vooronderzoek met ingreep in de bodem: - Pottenbakkerij Dupont: deze pottenbakkerij kende zijn ontstaan in 1543 en sindsdien waren er nagenoeg continu potten gebakken op deze site. Er werden 3 proefsleuven aangelegd op de site waarbij 3 archeologische niveaus konden worden vastgesteld: - Niveau 1: tussen 10 cm en 42 cm-mv - Niveau 2: tussen 46 cm en 88 cm-mv - Niveau 3: tussen 117 cm en 222 cm-mv - Er werden over de ganse site heel veel sporen van pottenbakkersactiviteiten aangetroffen, waaronder heel veel afval. Dit geeft een schat aan informatie over het post-middeleeuws aardewerk uit de regio. Er werden ook resten van een houten beschoeiing gevonden ter hoogte van de Vleterbeeksingel, dit kon gedateerd worden tot in de 16de eeuw. Er werden nog geen sporen van de kade-infrastructuur gevonden, maar dit kan mogelijks ten westen van de site verwacht worden.
77058	- Late middeleeuwen - 16^e eeuw	St.-Omer: Erfgoedonderzoek - Concentratie aardewerk: grote dikbuikige kookpot in reducerend, gebakken aardewerk, drie vlakke bodems in kannetjes, versierde wandscherven en fragmenten van kannen, potten en een schaal, allemaal in reducerend gebakken aardewerk. Ook nog fragmenten van een grape, rode ongeglazuurde scherf, kogelvormige kookpot, slanke bodem van een kannetje. - Metaal: Mantelhaak in geelkoper: er zijn sporen die erop wijzen dat het voorwerp verzilverd werd, er werd ook nog een bronzen grafiethouder aangetroffen
70008	- Late middeleeuwen - 17^e eeuw	Hondstraat 1: Evaluerend terreinonderzoek: - Tonwaterput: hoogte 1,48 m en diameter 1,0 m, de bodem was neergezet in een aanlegtrechter. De vulling bevatte 3 kruiken. - Enkele afvalkuilen
77056	- 15 ^e eeuw	Hondstraat 44: Erfgoedonderzoek -Grape, rode scherf, loodglazuur op binnen en buitenzijde, sliblaag en sgraffito-versiering, drie neepvoeten en twee verticale oren
77057	- Late middeleeuwen - 16^e eeuw	Hondsgracht: erfgoedvondsten -Aardewerkvondsten -Aardewerkvondsten
224661	- 17 ^e eeuw	Rekhof: Proefsleuvenonderzoek: - Relevante archeologische sporen: kuilen, humeuze laag met organisch materiaal, een vloertje van een beerbak en verschillende verstoringen Dit zijn typische sporen van een post-middeleeuwse bebouwing. Er

		werd ook nog aardewerk, glas, metaal, leer en dierlijk bot aangetroffen.
225360	- Nieuwe Tijd - 20e eeuw	Rekhof 36: Proefsleuvenonderzoek: - Perceelgreppels: komen overeen met cartografische bronnen - Kleiwinning
77093	- 14e eeuw	Deken de Bolaan 33: Toevalsvondst - Vloertegel met jachtscène, aardewerk
77061	- Late middeleeuwen	Boeschepestraat 36: Erfgoedonderzoek: - Reducerend gebakken aardewerk: kruik, fragmenten van een schaal, fragmentaire vuurstolp, afvoerbuis (14de eeuw) en 2 koperen spelden (16de eeuw)
77239	- Late middeleeuwen	O.L.V.-kerk: Evaluerend terreinonderzoek - Gotische funderingen met kettingmuren, geen sporen gevonden van oudere bebouwing.
77063	- 16^e eeuw	Casselstraat 64: Erfgoedonderzoek - Fragmentaire grape, rode scherf, loodglazuur op de binnenzijde.
77065	- Late middeleeuwen	Duinkerkestraat 4: Erfgoedonderzoek - Olielamp, rode scherf met gedeeltelijk glazuur op binnen-en buitenzijde. De ooraanzet is versierd met een bladvormig motief.
77064	- Late middeleeuwen	Casselstraat 30: Erfgoedonderzoek - Aardewerkvondst: vlakke bodem van een kruik in reducerend gebakken aardewerk, fragmentaire drinkbeker, rode scherf, ongeglazuurd, fragment van een sierschotel.
988475	- Late middeleeuwen - 16^e eeuw	-Vondstrijke lagen en kuilen gelinkt aan extractie en dumpen van bouwpuin -Kuilen met verbrand bouw materiaal en houtskool, mogelijke beer-of afvalbak
21082	- Late middeleeuwen	-Muren in ijzerzandsteen, waterputten, tonnen, extractie- en afvalkuilen
12995	- Nieuwe tijd	-greppels, kuilen, puinkuilen, drenkpoel, aangetroffen bij vooronderzoek. Geen verder onderzoek geadviseerd door sterke verstoring.

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. Stratigrafie

Het studiegebied is op de bodemkaart aangeduid als verstoord (OB). Oorspronkelijk kwam waarschijnlijk een bodem van natte klei (Eep) of matig natte zandleem voor (Ldp) zoals stroomopwaarts de Vleterbeek. De pakketten die werden aangetroffen op het terrein werden gekenmerkt door, al dan niet puinig, zandleem.

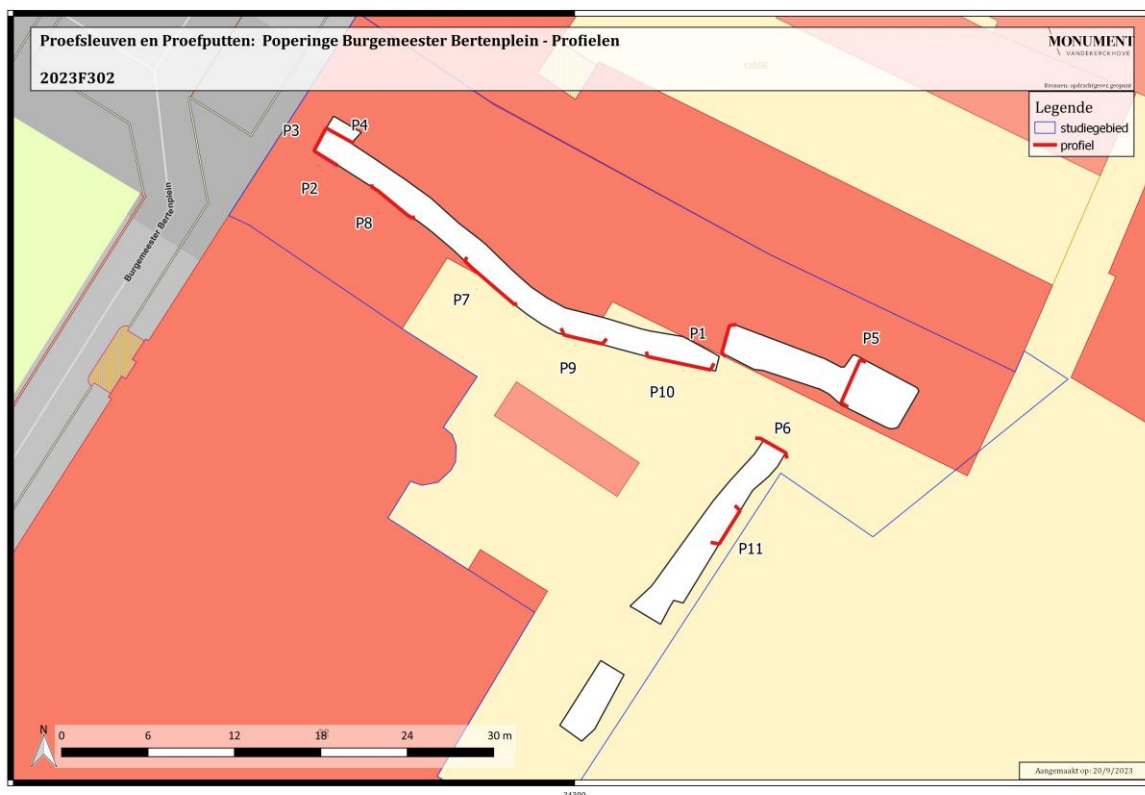
Er werden in totaal elf bodemprofielen geregistreerd (Figuur 19, Figuur 20) die allen een vrij gelijkaardig beeld tonen, enkele referentieprofielen worden besproken. Het studiegebied is bedekt door een vrij dunne laag puin afkomstig van de afbraak van de bestaande gebouwen. Dit pakket is ca. 0,4m dik in het westen van het studiegebied (zie P2, Figuur 21). Het wordt naar het oosten toe eerst een stuk dunner (zie P7 en P9, Figuur 22) om daarna terug 0,5m breed te worden (P10, Figuur 23). In het zuiden van het studiegebied is het puinpakket slechts 0,2m dik (P11, Figuur 24).

In sleuf 1 bevond zich onder dit recent puin een bruine, puinige leemlaag met als bijmenging baksteen- en mortelbrokken en houtskoolbrokjes. Deze laag werd zowel in profiel P7 (L9), profiel P9 (L38) en profiel P10 (L42) aangetroffen. In profielen P8 en P2 heeft laag L36 sterk gelijkaardige kenmerken als laag L9 maar is een stuk dikker en puiniger. Vondsten uit de laag L9 geven een duidelijke *terminus post quem* in de Nieuwe Tijd.

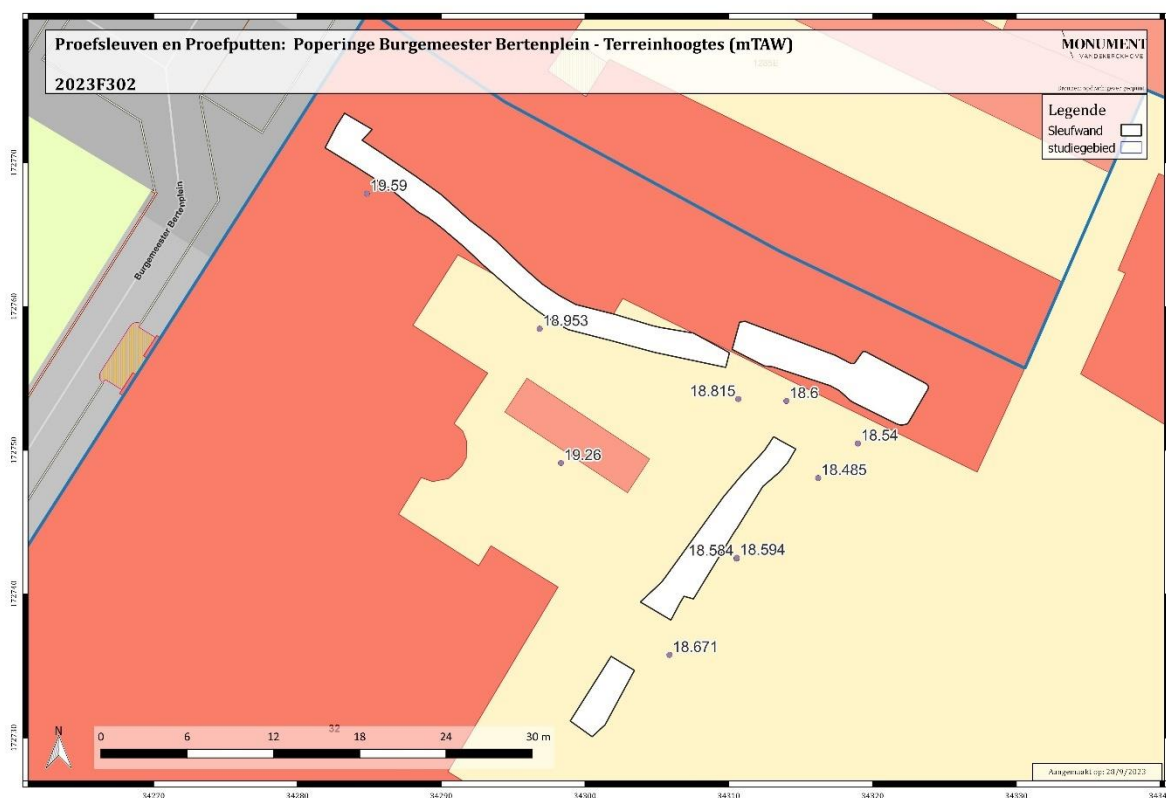
De oudst aangetroffen lagen in sleuf 1 zijn laag L35 in profielen P8 en P2 en L8 in profielen P7 en P9:

- Laag L35 is een bruinig grijze en beige gevlekte zandleemlaag met relatief weinig baksteen en houtskoolbrokjes. De laag heeft een zeer scherpe ondergrens met de moederbodem.
- Laag L8 is een grijsbruin en beige gevlekt zandleempakket met relatief veel houtskoolbrokjes. De overgang naar de moederbodem is hier weinig afgelijnd. In dit pakket tekenen zich verschillende sporen af. Naar het oosten toe wordt dit pakket puiniger (P7, L37). Nog verder naar het oosten worden geen gelijkaardige lagen meer aangetroffen (P10), waarschijnlijk omdat deze worden onderbroken door een mogelijke poel (S12). In P8 werd lokaal nog een oudere laag L34 aangetroffen met sterk gelijkaardige kenmerken maar een iets donkerdere kleur.

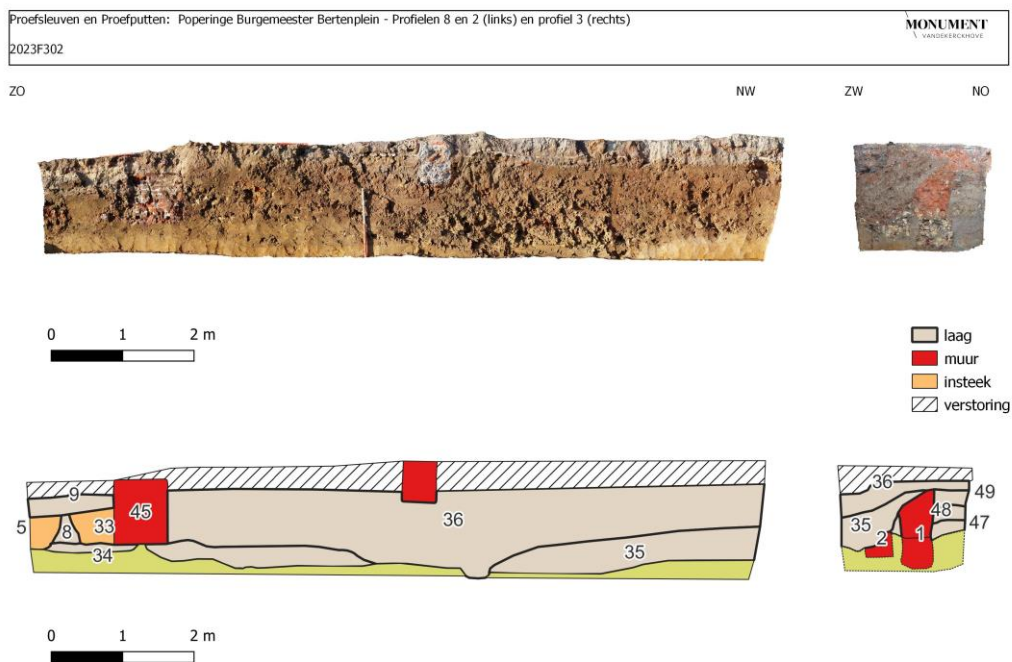
In sleuf 2 bevonden zich onder de dunne laag recent puin een zeer compacte donkerbruine leemlaag met weinig baksteenbrokken (L30) met daaronder een leemlaag met zeer veel rode en gele baksteenbrokken en houtskool (L26). Lagen L30 en L26 hebben samen een dikte tussen de 0,6m (P6) en 0,4m (P11). Onder deze lagen bevond zich een grijze, bruingrijs gevlekte, zandige leemlaag met weinig houtskool (L27). Het gaat mogelijk om een sterk verstoorde B-horizont of de resten van een afgetopte moederbodem. In deze laag tekenen zich de sporen van vlak 2 af zoals bijvoorbeeld insteek S21. Lagen L28 en L29 komen enkel in profiel P6 voor en vertegenwoordigen waarschijnlijk de overgang naar een lemige, gereduceerde moederbodem.

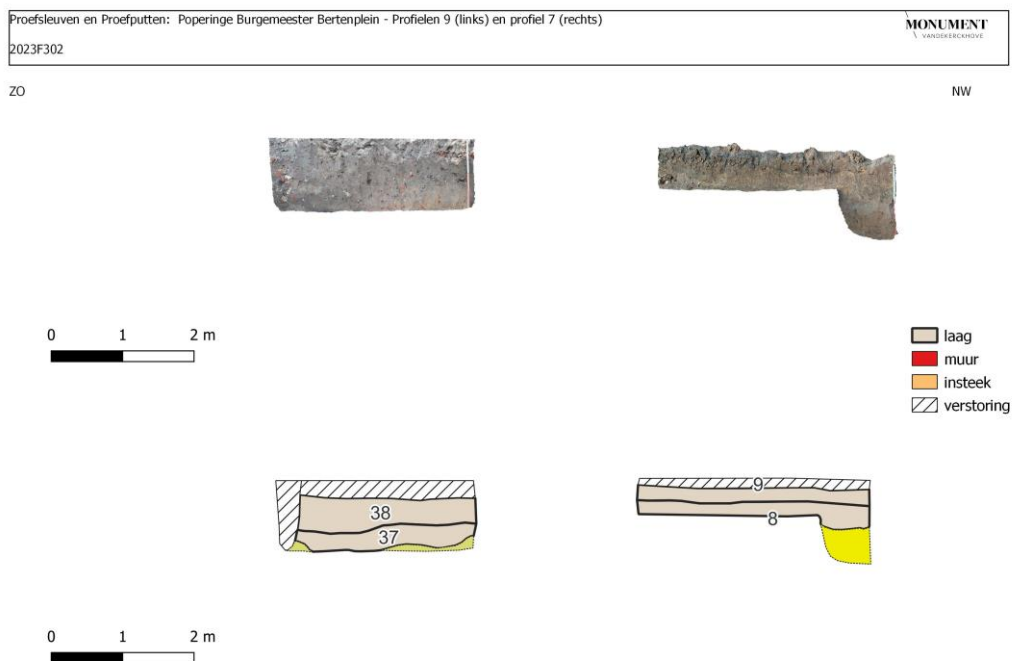
Figuur 19: Locatie van de profielen (bijlage 4).

Figuur 20: Hoogtes op het terrein (bijlage 5).

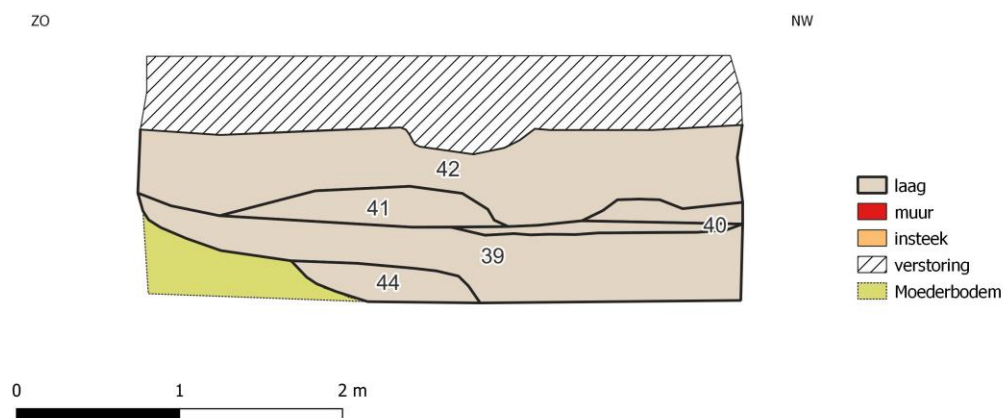
Figuur 21: Profielen P8 en P2 (links) en profiel P3 rechts met aanduiding van muren en lagen.

Figuur 22: Profielen P9 en P7.

Proefsleuven en Proefputten: Poperinge Burgemeester Bertenplein - Profiel 10
2023F302

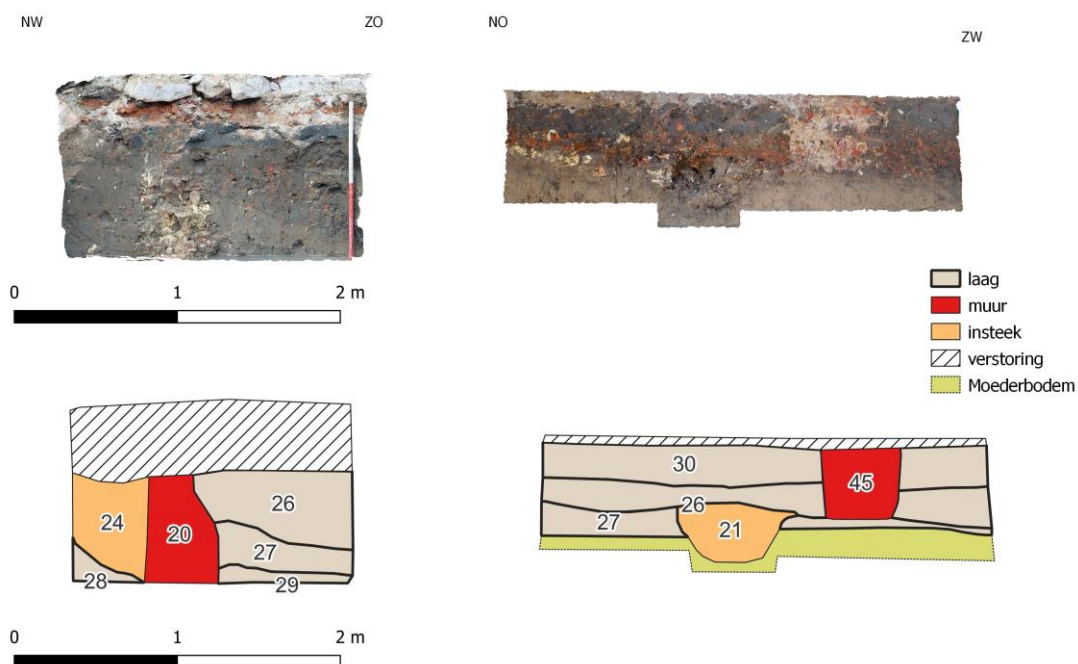
MONUMENT
VANDERKERCKHOVE

Figuur 23: Profiel P10.

Proefsleuven en Proefputten: Poperinge Burgemeester Bertenplein - Profiel 6 (links) en profiel 11 (rechts)
2023F302

MONUMENT
VANDERKERCKHOVE

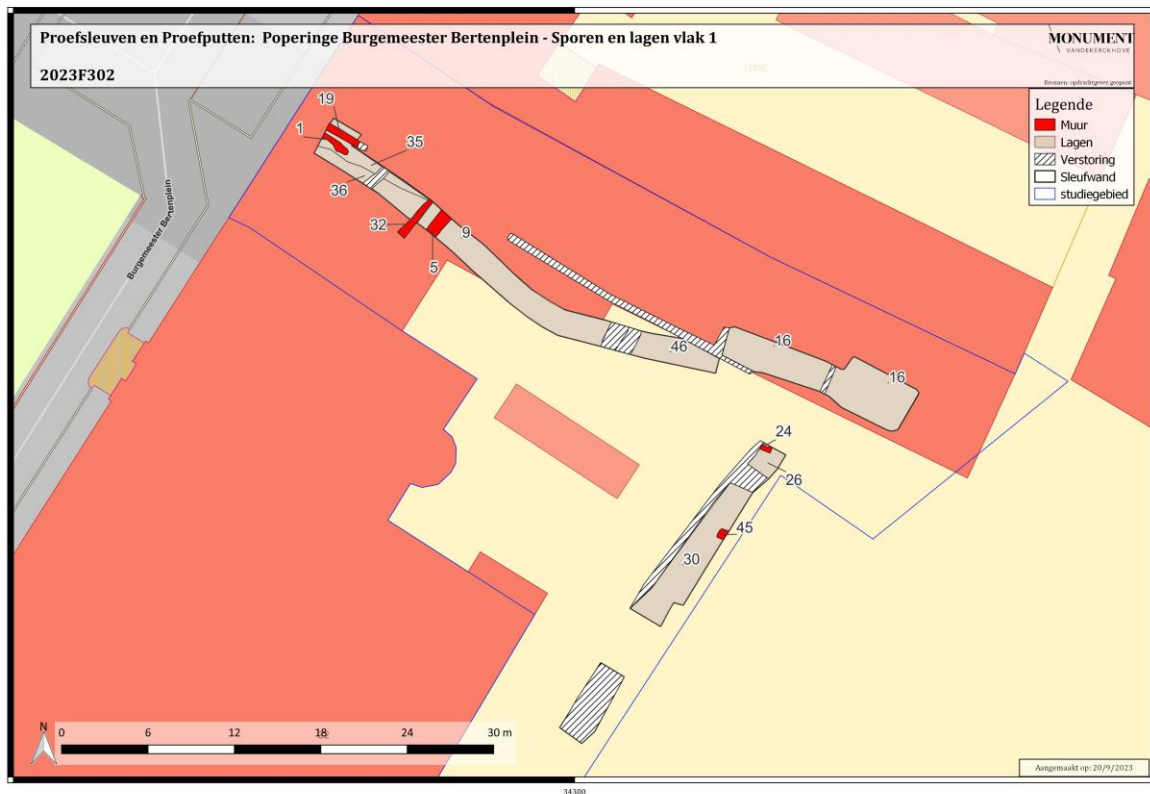

Figuur 24: Profiel P6 en P11.

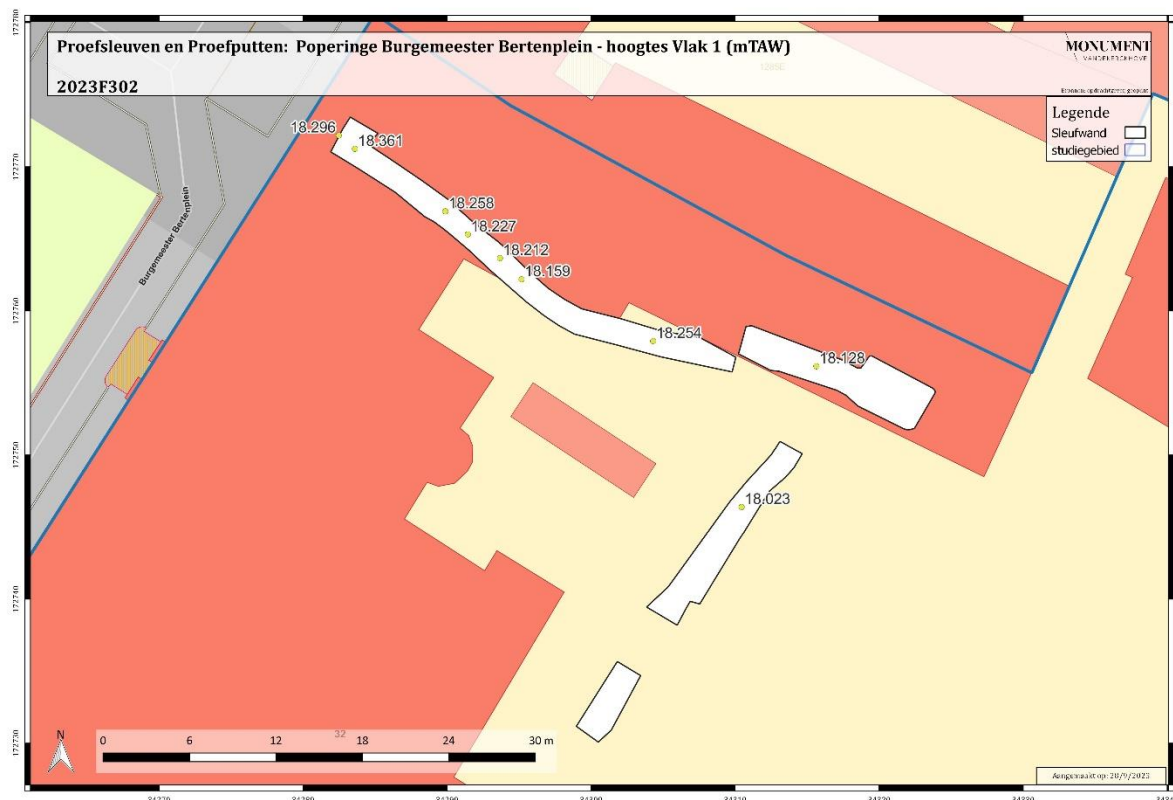
2.2. Assessment sporen

2.2.1. Vlak 1

In vlak 1 bestaat het sporenbestand uit 6 muren van (sub)recente ouderdom. Ze zijn allen ingesneden in postmiddeleeuwse pakketten (L9, L42, L16, L26 en L30) (Figuur 25). Vlak 1 werd aangelegd op een hoogte rond de +18,25m TAW (Figuur 26).

Figuur 25: Sporen en Lagen vlak 1 (Bijlage 5).

Figuur 26: Hoogtes vlak 1 (bijlage 7).

Muren S1 en S19 zijn twee parallelle muren in uiterste westen van sleuf 1. Muur S19 kon op het huidige loopvlak worden geregistreerd. Een zeer recente ouderdom werd vermoed op basis van de zeer harde mortel en de link met de recent afgebroken gebouwen. Bij het verdiepen echter werd in de funderingen een beige-gele vrij zachte mortel aangetroffen met baksteenformaat (22×11×5cm). Het lijkt er op dat de moderne muur gebouwd was op een oudere fundering (Figuur 27). De onderkant van de fundering rustte op de moederbodem.

Muur S1 manifesteerde zich op vlak 1 als een kort (0,70m) puinspoor van rode baksteen. In profiel bleek dat er een oudere fase aanwezig was, bestaande uit een puinspoor van gele baksteen met sporadische aanwezigheid van brokken ijzerzandsteen. De jongste fase van muur S1 wordt gesneden door lagen L35 en L36. (P3, Figuur 21). Stratigrafisch is muur S1 ouder dan muur S19.

Muur S32 is een (sub)recente muurstructuur gekenmerkt door zeer harde witte mortel en een klein baksteenformaat (21×10×5cm) (Figuur 28).

Een kleine meter meer naar het oosten bevindt zich muur S5. Muur S5 werd op vlak 2 aangetroffen als een puinig lineair spoor met voornamelijk rode baksteenbrokken in de vulling. Bij het aanleggen van vlak 2 werd onder dit spoor een muurstructuur of vloertje aangetroffen (S50) (Figuur 29).

Werfcode:01A163100-PS Vergunningsnummer:2023F302 Spoornummer:19 Zone:1 Werkput:1 Vak:1 Vlak:1
Datum:14/09/2023 15:08:30

Figuur 27: Fundering van muur S19.

Figuur 28: Profiel op muur S32 (midden).

Figuur 29: Muur S5 met de bovenste bakstenen van muur S50.

Muur S20 (op plan weergegeven ter hoogte van L24) bestaat uit gele bakstenen gecombineerd met enkele rode bakstenen (Figuur 30). Alle aangetroffen bakstenen waren gebroken waardoor geen lengtemaat kon worden genomen (?x10x5cm). De muur vormt de hoek van een mogelijke (kelder)structuur die ten noorden van sleuf twee ligt. In profiel P6 (Figuur 24) is te zien hoe de bovenkant van de muur wordt gesneden door laag L26. Laag L24 werd geïnterpreteerd als een mogelijke insteek.

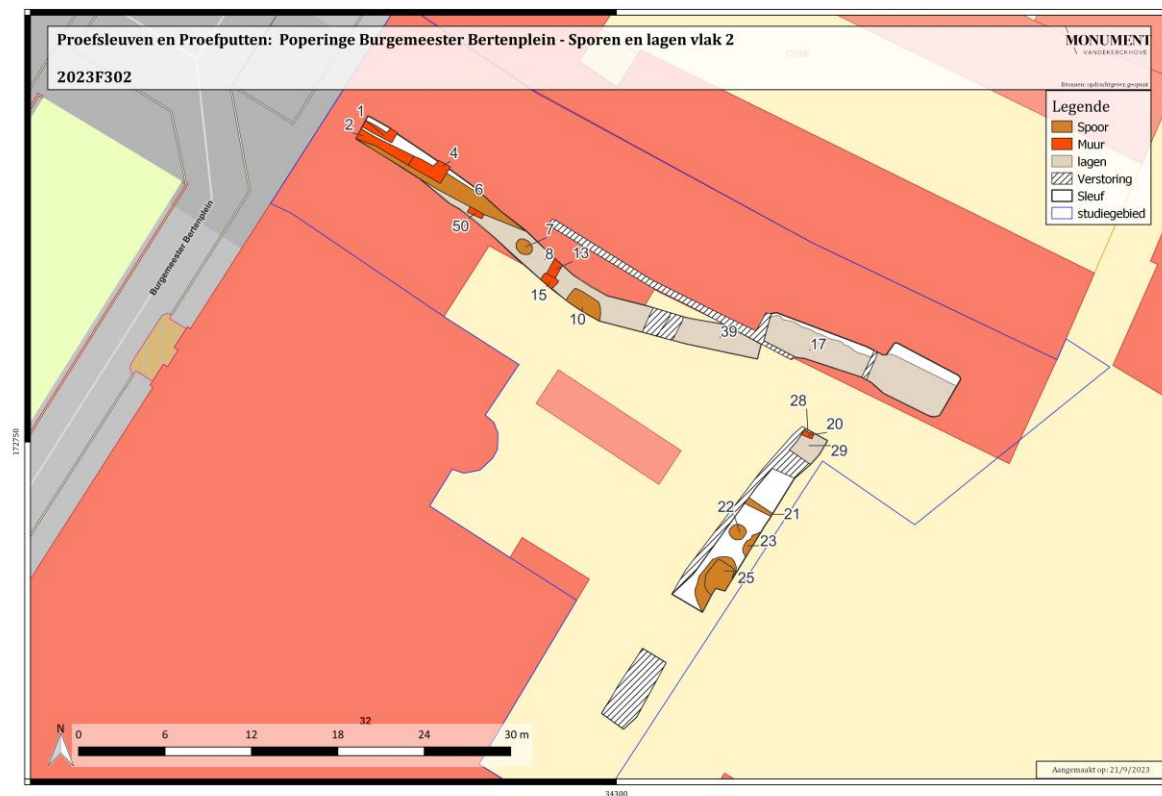

Figuur 30: Muur S20 zicht uit het zuiden.

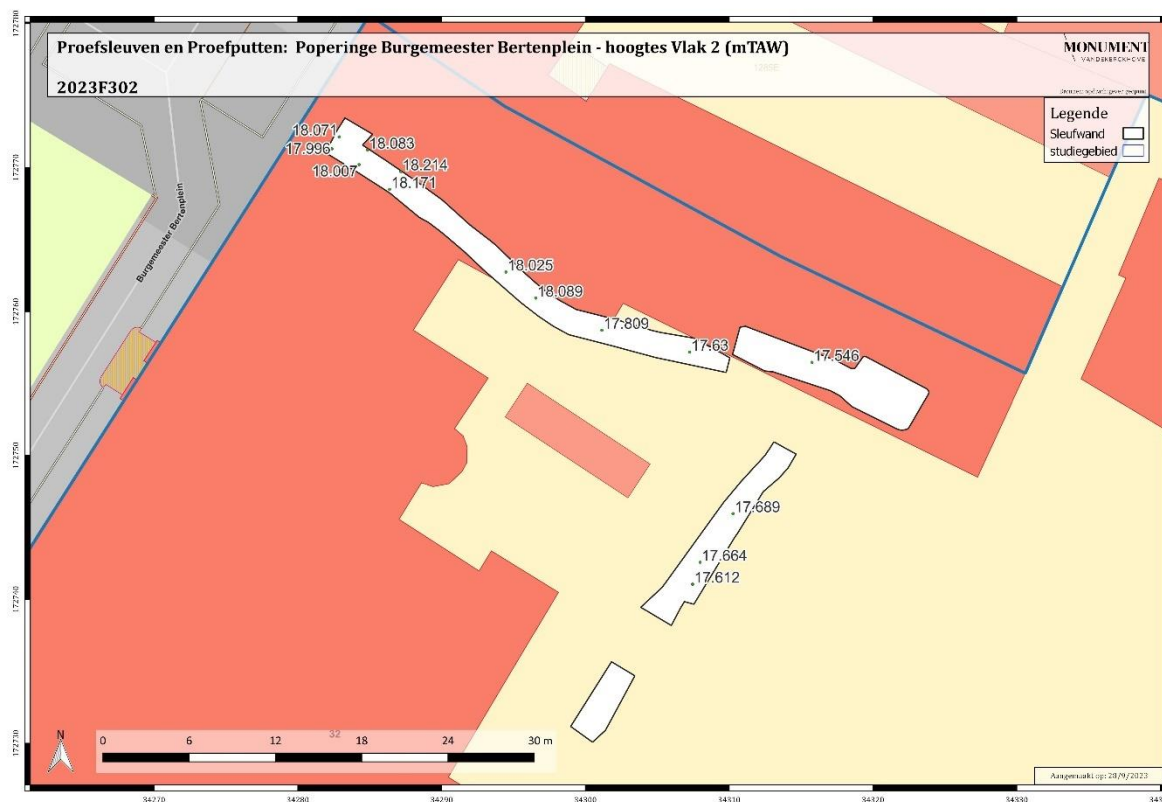
Muur S45 tenslotte werd aangetroffen in sleuf 2 ter hoogte van profiel P11 (Figuur 24). De harde, witte mortel wijst op een recente datering. De structuur bevond zich onder de betondallen van de voormalige speelplaats. Deze dateert dus wel uit een vorige gebruiksfase van het terrein. Muur S45 snijdt lagen L30 en L26 en is daarmee stratigrafisch jonger dan muur S20.

2.2.2. Vlak 2

De meeste sporen werden aangetroffen bij het weghalen van het postmiddeleeuwse pakketten (L9, L42, L16, L26 en L30) (Figuur 31). Er werden verschillende muren en sporen aangetroffen die zich aftekenden in de moederbodem of in laag L8. Vlak 2 werd aangelegd op een hoogte rond de +18m TAW (Figuur 32).

Figuur 31: Sporen en lagen in vlak 2 (Bijlage 8).

Figuur 32: Hoogtes vlak 2 (Bijlage 9).

Sleuf 1

In sleuf 1 werden drie antropogene lagen aangetroffen.

- Laag L8 is een grijsbruin en beige gevlekt zandleempakket met relatief veel houtskoolbrokjes.
- Laag L39 behoort tot de vulling van een mogelijk poel (S12) die werd aangetroffen op vlak 3 (Figuur 41) (zie infra).
- Laag L17 is een grijsblauwe zandleemlaag met dominante beige vlekking waarin relatief weinig houtskool en baksteenbrokken aangetroffen werden. Deze laag vertoont een scherpe overgang naar de moederbodem.

In deze lagen tekenen zich verschillende sporen af:

Muren S1 en S2/4 konden op vlak 2 geregistreerd worden als twee parallelle noordwest-zuidoost georiënteerde puinsporen die een hoek maken richting het noorden (Figuur 33). Beide bestaan uit brokken gele baksteen met sporadisch enkele brokken rode baksteen. Er werd geen mortel aangetroffen. Waarschijnlijk deden deze puinsporen dienst als funderingen.

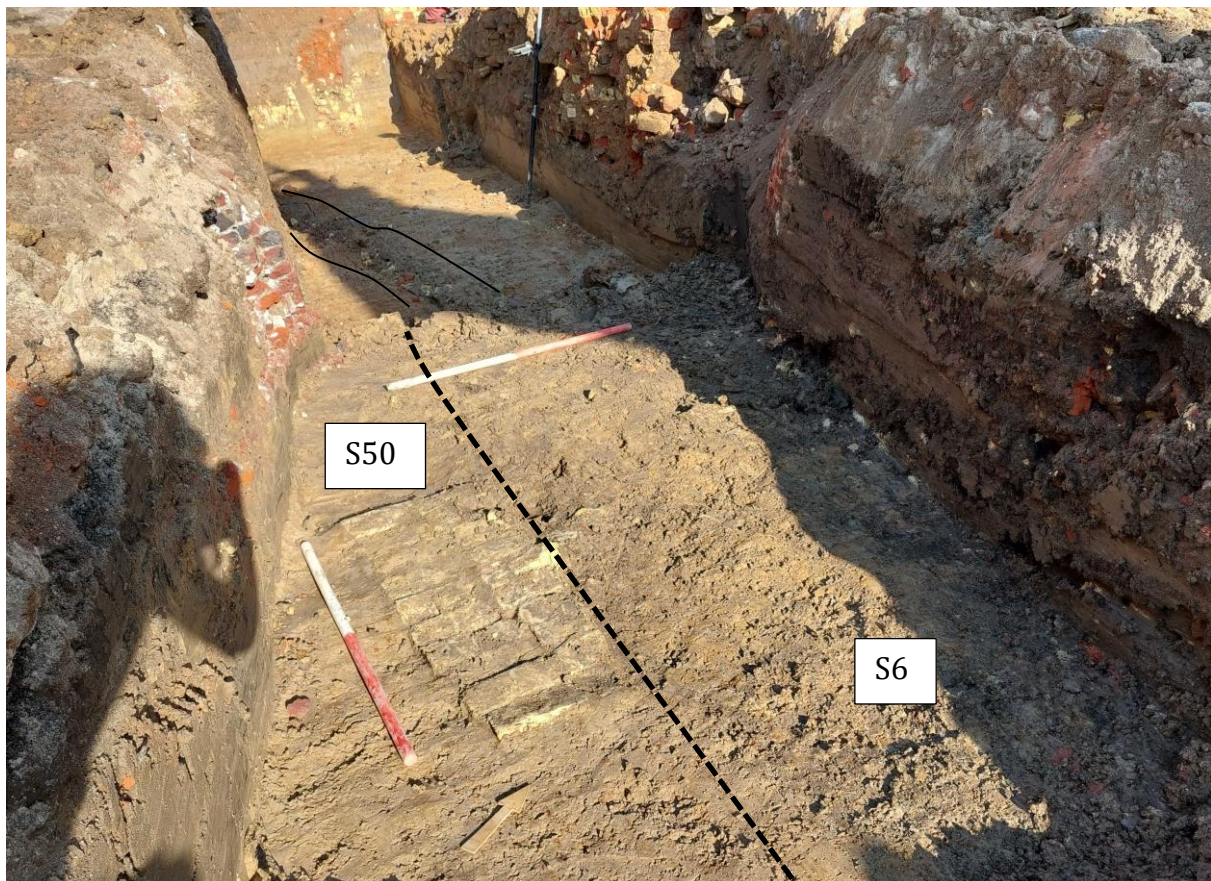
Onder muur S2/4 en in het verlengde ervan werd een ca. 1m breed lineair spoor aangetroffen met een grijsbruine, beige gevlekte zandleemvulling die op vlak 3 smal en sterk puinig werd. Het is waarschijnlijk dat de vulling van dit spoor gelijk gesteld kan worden aan de onderkant van laag L36 in profielen P8 en P2 (Figuur 21). Het spoor kan als een breed uitbraakspoor worden geïnterpreteerd. Het uitgraven van het spoor verstoortte alle oudere sporen in het westelijk deel van sleuf 1.

Muur S50 was een structuur bestaande uit gele baksteen (20×11×5cm). Er werd geen mortel aangetroffen. De structuur was maximaal 2 bakstenen hoog. De maximale lengte was 1,2m. In noordoosten werd het onderbroken door uitbraakspoor S6. Het ging mogelijk om de onderkant van een stiep of een om een vloertje.

Spoor S7 is uit een langwerpige ovale kuil met donkerbruine kleiige vulling met inclusies van houtskool, baksteen en verbrande leem. Het gaat hier mogelijks om een kuil in functie van artisanale activiteiten.

Figuur 33: Muren S1 (links) en S2 (rechts), zicht uit het westen.

Figuur 34: Muur S50 (links) en uitbraakspoor S6 (rechts).

Muur S15 is een vierkante bakstenen structuur – mogelijk een stiep – met een bakstenen aanbouw S13 (Figuur 35). Muur S15 bestaat uit 2 lagen baksteen die trapsgewijs op elkaar zijn gezet. De bakstenen waren allen gebroken zodat geen lengtematen konden worden genomen. Op basis van breedtes en diktes kon wel worden uitgemaakt dat er verschillende baksteenformaten aanwezig waren (? x 12 x 6,5cm; ? x 13 x 5,5cm; ? x 13 x 6cm). Dit wijst mogelijk op herbruik. De binnenkant van de structuur bestaat uit baksteen- en ijzerzandsteen brokken. Aanbouw S15 bestaat uit twee parallelle muurtjes van één steen dik met daartussen een puinig zandleempakket. Ook deze muurtjes bestonden uit gebroken baksteen van verschillende formaten (? x 13 x 6cm; ? x 12 x 5).

Spoor S10 is een ovalen kuil met een lengte van minstens 2,5m lang. De vulling bestond grotendeels uit grijsbruine zandleem met beige vlekking. Aan de oostzijde was een puinconcentratie te zien. Het spoor doet naar vorm en vulling sterk denken aan de kuilen aangetroffen in het vooronderzoek ten zuiden van de Deken de Bolaan (zone 1). De hier aangetroffen 'puinige kuilen' konden in de Nieuwe Tijd worden gedateerd.

Werfcode:01A163100-PS Vergunningsnummer:2023F302 Spoornummer:13 Zone:1
Werkput:1 Vak:1 Vlak:1 Datum:15/09/2023 13:31:04

Figuur 35: Muur S13 en muur S15.

Figuur 36: Spoor S10, zicht uit het noorden.

Sleuf 2

Het sporenbestand van sleuf twee bestaat uit 3 kuilen en een uitbraakspoor of greppel (Figuur 37). Muur S20 werd reeds eerder besproken.

Spoor S21 was een smal (0,35m) linier spoor dat zich bruingrijs aftekende tegenover de moederbodem. In profiel heeft het een ondiepe U vormige doorsnede (P11, Figuur 24). Het spoor kan geïnterpreteerd worden als een uitbraakspoor of een greppeltje.

Spoor S22 was een ronde (diam. 1m) kuil. Met een grijsbruin zandlemige vulling waar enkele baksteenbrokken en houtskoolbrokjes aanwezig waren (Figuur 38).

Kuil S23 werd slechts deels aangesneden. Het ging een onregelmatige kuil met een grijsbruine zandleemvulling (Figuur 39).

Kuil S25 tenslotte was een onregelmatig ovalen kuil met een lengte van ca. 4m. De vulling bestond uit een buitenste rand van grijsblauw leem met houtskoolbrokjes en weinig tot geen baksteenpuin en een grijs-bruine puinige kern. De kuil doet naar vorm en vulling sterk denken aan de in sleuf 1 aangetroffen kuil S10 (Figuur 40).

Figuur 37: Spoor S21 met op de achtergrond sporen S22, S23 en S25.

Figuur 38: Spoor S22.

Figuur 39: Spoor S23.

Figuur 40: Spoor S25.

2.2.3. Vlak 3

Vlak 3 werd enkel aangetroffen waar er dikkere antropogene pakketten voorkwamen zoals in het westen en oosten van sleuf 1. In sleuf twee en het midden van sleuf 1 werd de moederbodem reeds bereikt op vlak 2 (Figuur 41). De dieptes van vlak 3 schommelen tussen de +17,07m TAW en + 17,80m TAW.

Figuur 41: Sporen en lagen in vlak 3 (bijlage 10).

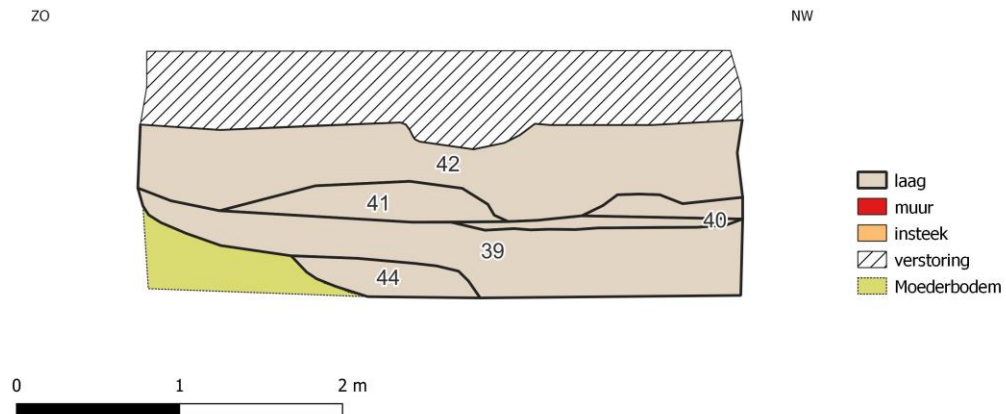
Figuur 42: Hoogtes vlak 3 (bijlage 11).

Uitbraakspoor S6 werd reeds geregistreerd op vlak 2. Het tekent zich in de moederbodem af als een smal (0.3m), puinig, lineair spoor.

Bij het aanleggen van profiel P10 (Figuur 43) werd duidelijk dat de hier aangetroffen lagen deel waren van een poel of een depressie (S12). In het zuidoosten van profiel P10 is een insteek zichtbaar. Aan de korte westzijde van de sleuf hellen lagen L41 en L39 af in zuidelijke richting. Waarschijnlijk zijn dit de oevers van een poel of zeer diepe kuil. Door het opkomend grondwater kon de onderkant van het spoor echter niet worden vastgesteld.

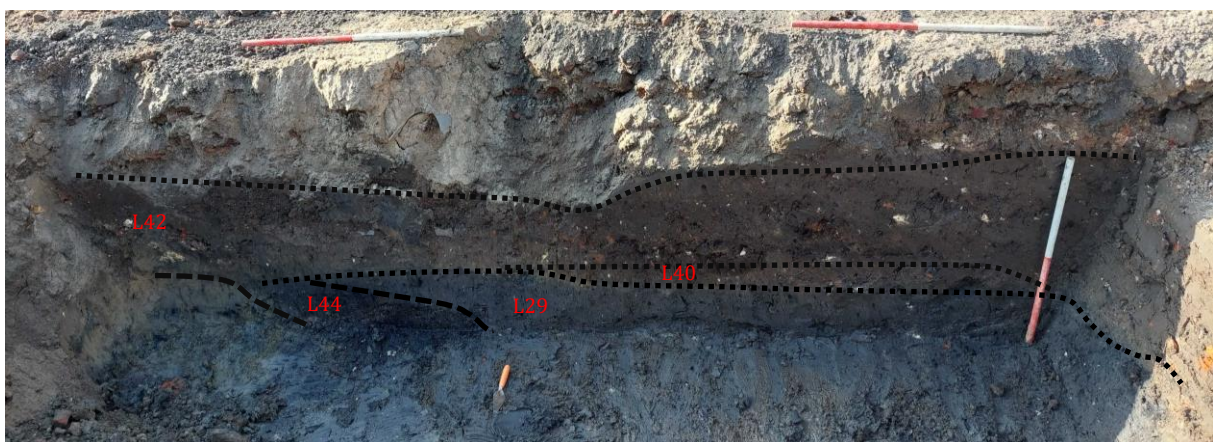
Proefsleuven en Proefputten: Poperinge Burgemeester Bertenplein - Profiel 10
2023F302

MONUMENT
VANDERKERCKHOVE

Figuur 43: Profiel P10.

De poel wordt afgedekt door laag L42 (zie supra) met daaronder een dunne gevlekte laag die de overgang vormt met de onderste pakketten. Deze bestaan uit donker blauwgrijze zandleem met relatief weinig houtskoolbrokjes (L29) en zwart houtskoolrijkere laag (L44) (P10, Figuur 23, Figuur 44).

Figuur 44: Poel S12.

Aan de oostzijde van sleuf 1 was een noordwest-zuidoost georiënteerd lineair spoor aanwezig (S14). Bij couperen bleek het spoor een zeer scherpe aflijning te hebben (Figuur 45). De vulling bestond uit een grijsblauw zandleem met beige vlekken. De insteek was nagenoeg verticaal en kon tot 0,6m in de moederbodem worden gevolgd waarna het verdiepen moest worden gestaakt door opkomend grondwater. Het gaat waarschijnlijk om een aanleg sleuf voor een leiding. Deze leiding snijdt een rond spoor S46 (diameter 2,5m) met een grijze klei tot lemige vulling (Figuur 46). De vorm en afmetingen lijken te wijzen op een waterput. Door het opkomend water kon dit spoor echter niet verder worden onderzocht.

Figuur 45: Coupe op spoor S14.

Figuur 46: Spoor S46.

2.3. Assessment vondsten

2.3.1. Aardewerk

Tijdens de opgraving werden een totaal van 196 scherven aangetroffen (Tabel 2, Tabel 3Tabel 2). Hierbij was het rood geglaazuurd aardewerk het meest vertegenwoordigd (130, MAI: 25), gevolgd door grijs (48, MAI: 4),sSteengoed (10, MAI 2) en ongeglazuurd rood (8, MAI: 1). Het geglaazuurd aardewerk had over het algemeen een helderrode breuk, was hardgebakken; had een zeer fijne verschraling en een glanzend loodglazuur. Bij 34 scherven (MAI: 7) werd het loodglazuur slechts spaarzaam toegepast.

Een relatief groot deel van de scherven (97, MAI: 11) vertoonde sporen van verbranding aan de buitenzijde. Het contact met een open vuur wijst op een functie bij het koken of bij artisanale activiteiten.

De verschillende contexten kunnen gedateerd worden tussen de late middeleeuwen en de Nieuwste Tijd. Voor de uitwerking het middeleeuws aardewerk werd beroep gedaan op De Groote (2008).¹³ Daarnaast kon ook de Catalogus Camiel Dupont worden geraadpleegd. Deze geeft een inkijk in het in Poperinge geproduceerd aardewerk in de 19^e eeuw.¹⁴

Tabel 2: Overzicht van het aantal aangetroffen scherven en het minimum aantal individuen (MAI) per technische groep

Technische groep	Aantal	MAI
<i>RG</i>	130	25
<i>GG</i>	48	4
<i>R</i>	8	1
<i>ST</i>	8	1
<i>SG</i>	2	1
<i>Totaal</i>	196	32

¹³ De Groote 2008.

¹⁴ Adriaen en Adrian 2006.

In het westelijk deel van sleuf 1 leverden verschillende lagen vondsten op:

De jongste laag **L36** leverde 3 scherven in rood geglazuurd aardewerk op waarvan 2 randjes. Er konden geen vormen worden geïdentificeerd.

Uit uitbraakspoor **S6** werden 20 scherven gerecupereerd waarvan 13 in geglazuurd aardewerk en 7 in rood ongeglaazuurd aardewerk (Figuur 47) (INV20). Tien rood geglazuurde scherven werden aangetroffen in S6 maar leunden tegen muurstructuur S5 (INV8). Drie randfragmenten konden worden toegewezen aan een vorm. De eerste was een deels afgebroken 3-hoekige of bandvormige rand waarvan enkel de binnenkant geglazuurd was. De vorm vertoont sterke gelijkenissen met de teilen uit de Catalogus Camiel Dupont. Een tweede vorm had een horizontaal uitstaande rand met een opgetrokken oor en een vlakke bodem (Figuur 48). De vorm doet eerder denken aan een kamerpot, maar de buitenkant is verbrand waardoor mogelijk een andere functie kan worden vermoed. Een derde opstaande, eenvoudig afgeronde rand op verticaal uitstaande hals vertoonde ook een aanzet tot gietsneb. De rand maakt deel uit van een steelpan of steelkom. Een gelijkaardige vorm en randtype wordt door De Groote (2008) vermeld (type L190B) en zou al vanaf de 15^e eeuw voorkomen. Recentere parallellen zijn te vinden in de catalogus Dupont (pg. 243) wat er op wijst dat gelijkaardige vormen ook op het einde van de 19^e eeuw nog worden geproduceerd. Het volledig ontbreken van grijs aardewerk of laatmiddeleeuwse en vroegmoderne importen in S6 duiden eerder op een datering op het einde van de Nieuwe Tijd en de Nieuwste Tijd.

Figuur 47: Een deel van het rood geglaazuurd aardewerk uit uitbraakspoor S6 (INV20).

Werfcode:01A163100-PS Vergunningsnummer:2023F302 Spoornummer:5 Zone:1 Werkput:1 Vak:1
Vlak:2 Inventarisnummer:8 Datum:22/09/2023 09:36:46

Figuur 48: Rood geglaazuurde vorm gerecupereerd op de snijding tussen spoor S6 en spoor S5 (INV8).

Het middelste deel van sleuf 1 leverde iets minder materiaal op:

In de jongste laag **L9** werden vier scherven, waarvan één randje en drie wandfragmenten, in rood geglaazuurd aardewerk aangetroffen (INV11). Het ging een horizontaal uitstaande rand met opgetrokken buitenlip waarvan enkel de binnenkant geglaazuurd was.

De kuilen die zich onder laag L9 leverden ook enig materiaal op. Zo leverde kuil **S10** een wandfragmentje spaarzaam geglaazuurd aardewerk op (INV10). Kuil **S7** was een stuk rijker aan materiaal. Hier werden 7 wandfragmenten en een bodemfragment behorende tot één steengoedkruik aangetroffen (Figuur 50). Kenmerken waren de grijze kern en het gevlamde oppervlak. Naast het steengoed werden nog 8 zwaar verbrande fragmenten in rood geglaazuurd aardewerk herkend. De aanwezigheid van steengoed en de opmerkelijke afwezigheid van grijs aardewerk doet een datering vermoeden in de Nieuwe Tijd.

Lagen **L8** en **L37** die onder laag L9 liggen en waarin de kuilen S10 en S7 zijn ingesneden. Uit deze laag werd enkel grijs aardewerk ingezameld waarvan vier wandscherven in laag L37 (INV9) en drie wandscherven in laag L8 (INV15).

Figuur 49: Randje uit laag L9 (INV 11).

Figuur 50: Bodem van steengoed recipiënt uit kuil S7 (INV23).

Verschillende lagen gelinkt aan een poel (S12) brachten verschillende scherven op:

Laag **L42** dekt de poel af en is daarmee de jongste laag. Hier werden onder andere 2 grijze wandscherven, 3 rood geglazuurde scherven en 1 spaarzaam geglazuurde scherv aangetroffen. Het rood geglazuurd aardewerk bestond uit één – niet nader geïdentificeerde – rand, een wandscherv en een gedraaide standring. De gedraaide standring komt voor vanaf de 15e eeuw.¹⁵

Laag **L41** bevindt zich onder L42. Deze laag was relatief rijk aan aardewerk (Figuur 51). Maar liefst 44 scherven werden gerecupereerd. Het ging voornamelijk om rood geglazuurd (26, MAI3) en in mindere mate om grijs aardewerk (17, MAI 0) en steengoed (1, MAI1). Twee geglazuurde randen pasten binnen de vormtypologie van de laatmiddeleeuwse voorraadpotten. Ze hadden beiden een bandvormige rand op een opstaande hals. Beiden waren sterk verbrand aan de buitenkant, wat een interpretatie als voorraadpot bemoeilijkt. Beiden waren spaarzaam geglazuurd. Een derde grijze randscherv had een horizontaal uitstaande rand met opgetrokken buitenlip op een verticale hals. Ook deze rand kan mogelijk als een voorraadpot worden geïdentificeerd. Een vierde randfragment was blokvormig en dikwandig (Figuur 52). De buitenzijde was deels geglazuurd en voorzien van een opgelegde versierde band. De scherv was licht verbrand aan binnen- en buitenkant wat lijkt te wijzen op een functie als vuurklok. Een laatste randfragment betrof een randje van een steengoed kannetje. De grijze breuk en het gevlamde oppervlak lijken te wijzen op een Raerenproductie. Het relatief grote aandeel van het grijs aardewerk en de aanwezigheid van steengoed doen een datering vermoeden op het einde van de late middeleeuwen en het begin van de nieuwe tijd.

Laag **L40** is een dunne laag onder laag L41. Ook deze laag wordt gedomineerd door het rood geglazuurd aardewerk (3) gevolgd door het grijs aardewerk (2). Op basis van dit materiaal kan enkel een brede datering in de late middeleeuwen tot Nieuwe Tijd worden gegeven.

Laag **L39** is een donkergrijze laag die een van de oudste vullingspaketten van poel S12 vormt. Hier werden 2 fragmenten verzameld. Het ging om één geglazuurd, sterk verbrand wandje en één geglazuurd tegelfragment. Aan de glazuurlaag van het tegelfragment plakten verschillende andere fragmenten waaronder één randje in geglazuurd aardewerk. Het gaat hier waarschijnlijk om een misbaksel (Figuur 53).

Uit de onderste laag van de poel (**L44**) komt een randje en enkele sterk verbrande wand- en bodemfragmenten in spaarzaam geglazuurd aardewerk (Figuur 54). Voor de vorm heeft een horizontaal uitstaande rand met opgetrokken binnen en buitenlip. Een bodemfragment vertoonde een standvin. Ook deze laag kan gedateerd worden vanaf de late middeleeuwen.

¹⁵ De Groote 2008.

Figuur 51: De belangrijkste scherven uit laag L41 (INV29).

Figuur 52: Mogelijke rand van een vuurklok uit laag L41 (INV29).

Figuur 53: Geglazuurde tegel uit laag L39 met bovenaan verschillende aardewerkfragmentjes waaronder een randje (INV27).

Figuur 54: Randje en standvin uit laag L44 (INV13).

In het uiterste oosten van sleuf twee werden in het onderste plakket op vlak 2 (L17) 35 scherven gerecupereerd:

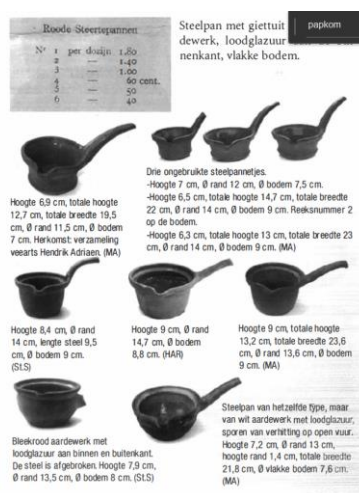
Het ging voornamelijk om geglazuurd aardewerk (34). Slechts één wandfragment in grijs aardewerk werd aangetroffen. Een stukje van een pijpensteel tenslotte vervolledigd het ensable (Figuur 55).

Onder de herkenbare randvormen rekenen we onder andere 2 teilen met bandvormige rand en brede gietsneb, een voorraadpot, één papkommetje en een bord of een deksel. Twee stelen waren afkomstig van een steelpan zoals afgebeeld in de cathalogus dupont (pg. 243) (Figuur 56). Ook de voorraadpot en het papkommetje waren van een type zoals geproduceerd bij Dupont (pg. 239). De sterke gelijkenis van de vormen met de trends zichtbaar in de catalogus lijkt te wijzen op een datering in de Nieuwste Tijd.

De insteek van een mogelijke rioolbuis S14 wordt afgedekt door laag L17. Deze insteek leverde slechts één rond oor op in spaarzaam geglazuurd aardewerk (Figuur 57). De greppel kan op basis van dit materiaal gedateerd worden vanaf de late middeleeuwen.

Figuur 55: Vondsten uit laag L17 (INV27).

Figuur 56: Steel van pan uit laag L17 (INV27) en pannen uit catalogus Dupont (bron: Adriaen en Adriaen 2006).

Figuur 57: Oorfragment in rood geglaazuurd aardewerk uit de vulling van de insteek van mogelijke rioolbuis (S14).

In sleuf 2 werd bij aanleg van vlak 2 een kleine hoeveelheid scherven uit verschillende kuilen en een greppel gehaald:

Kuil S25 bestond in het vlak uit twee lagen. Uit de puinige kern werden 18 scherven verzameld (INV24, Figuur 58). Het assemblage werd gedomineerd door rood geglaazuurd materiaal (9) en grijs gedraaide fragmenten (7). Daarnaast kwam ook steengoed (1) en rood aardewerk (1) voor. Eén rood geglaazuurd en een ongeglazuurd randje behoorden mogelijk toe aan een grape. Een randje rood geglaazuurd aardewerk was deel van een deksel. De vondsten kunnen gedateerd worden op het einde van de late middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Uit het lemige buitenste deel werden meer grijs gedraaide scherven gerecupereerd (4) dan rood geglaazuurd aardewerk (3) (Figuur 59) (INV25). De hier herkenbare vormen betreffen onder andere een teil in grijs aardewerk met een hoge bandvormige rand en aanzet tot een brede gietsneb (zie type L57C, 1350-1450¹⁶), een voorraadpot in grijs aardewerk en een mogelijke stomp in rood geglaazuurd aardewerk. Het assemblage kan door de herkenbare vormen en de dominantie van het grijs aardewerk gedateerd worden in de late middeleeuwen.

Greppel S21 bracht twee scherven grijs gegraaid en twee scherven rood geglaazuurd aardewerk aan het licht (INV6, INV12). Een spaarzaam geglaazuurde rand was afgerond naar buiten toe en vertoonde de aanzet naar een gietsneb. Dit randtype, de verbranding aan de buitenkant en de knik in het profiel wijzen op een functie als pan (Figuur 60). Ook deze context kan worden gedateerd vanaf de late middeleeuwen.

Uit kuil S22 tenslotte werden twee rood geglaazuurde scherven en 1 grijze scherf gerecupereerd (INV21). Deze lieten opnieuw een datering toe vanaf de late middeleeuwen.

¹⁶ De Groote 2008

Werfcode:01A163100-PS Vergunningsnummer:2023F302 Spoornummer:25 Zone:1 Werkput:1 Vak:1
Vlak:2 Inventarisnummer:24 Datum:22/09/2023 08:34:50

Figuur 58: Vondsten uit puinig deel van spoor S25 (INV24).

Figuur 59: Vondsten uit de grijze laag van kuil S25 (INV25).

Werfcode:01A163100-PS Vergunningsnummer:2023F302 Spoornummer:21 Zone:1 Werkput:1 Vak:1 Vlak:2 Inventarisnummer:12
Datum:22/09/2023 10:02:55

Figuur 60: Randje uit greppel S21 (INV12).

Uit laag L26 konden we een rood geglaazuurde steel van een steelpan en 2 grijze komfragmenten recupereren (INV17). Opnieuw is hier een datering in de late middeleeuwen mogelijk (Figuur 61).

Figuur 61: aardewerk uit laag L26 (INV17)

Tabel 3: Overzicht van het aangetroffen aardewerk.

INV	Laag	Spoor	structuur	soort	specificatie	glazuur	vorm	type	verschraling	oppervlakte	binnenkant	kern	breuk	primair verbrand	R	W	o/G	b	som	MAI
24		25	puinlaag extractiekuil	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	verweerd	1		2		1		
24		25	puinlaag extractiekuil	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	verweerd	0		2		1		
24		25	puinlaag extractiekuil	GG			grape		zandig	grijs	grijs	grijs	verweerd	1	1					1
24		25	puinlaag extractiekuil	RG		spaarzaam			zandig	rood	rood	rood	verweerd	1		5				
24		25	puinlaag extractiekuil	SG	Freshen/Raeren?					grijs	grijs	grijs	vers	0		1				
24		25	puinlaag extractiekuil	RG		loodglazuur	deksel		zandig	rood	rood	rood	vers	0	1	2	1			2
24		25	puinlaag extractiekuil	R			grape	cfl120D	zandig	rood	rood	rood	vers	0	1					1
20		6	uitbraakspoor	R					zandig	rood	rood	grijs	vers	0		7				
20		6	uitbraakspoor	RG	hooggeglazuurd	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	0		10				
20		6	uitbraakspoor	RG		loodglazuur	melkteil?		zandig met mica	rood	rood	grijs	vers	1	1					1
20		6	uitbraakspoor	RG	hooggeglazuurd	loodglazuur	steelkom/steelpan	L190B	zandig	rood	rood	grijs	vers	0	1					1
20		5	waar S6 S5 snijdt	RG	hooggeglazuurd	loodglazuur	kamerpot	cfl145B	zandig	rood	rood	rood	vers	1	2	6	1	1		1
18		14	insteek buis	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	verweerd				1			
21		22	ronde kuil	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	1	1	1				1
21		22	ronde kuil	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	verweerd	0				1		
27	31/39	12	poel	RG	hooggeglazuurd	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	1		1				
27	31/39	12	poel	ander	misbaksel	loodglazuur				rood	rood	rood	vers			1				
12		21	greppel	RG	spaarzaam				zandig	rood	rood	grijs	vers	1	1					1
12		21	greppel	RG			steelpan?			grijs	grijs	grijs	vers			1				
11	9		ophogingslaag	RG	hooggeglazuurd	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers		1	3				1
16	40	12	middenste lagen poel	RG	spaarzaam	loodglazuur			zandig	rood	rood	grijs	vers	0	1	1				1
16	40	12	middenste lagen poel	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	vers			2				
16	40	12	middenste lagen poel	RG	spaarzaam	loodglazuur			zandig	rood	rood	grijs	vers	1	0	1				1
25		25	grijs deel	GG			teil	L57C	zandig	grijs	grijs	grijs	vers	0	1	2				1
25		25	grijs deel	GG			voorraadpot		zandig	grijs	grijs	grijs	vers	0	1					1
25		25	grijs deel	RG	spaarzaam	loodglazuur	stolp		zandig	rood	rood	rood	vers	0	1					1

25		25	grijs deel	RG	spaarzaam	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	1		2				
9		37	Vlak 2	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	vers	0		4				
17		26	lagen bij M20	RG		loodglazuur	steelpan		zandig	rood	rood	rood	vers	1			1			1
17		26	lagen bij M20	GG			kom		zandig	grijs	bruingrij	bruingrijs	vers	0	1	1				1
10		10	extractiekuil SL1	RG	spaarzaam	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers			1				
23		7	donkere kuil	ST					zandig	grijs	grijs	grijs	vers			7		1		1
23		7	donkere kuil	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	verweerd	1		7				
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur	steelpan		zandig	rood	rood	rood	vers	1			1			
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur	teel		zandig	rood	rood	rood	vers	0	8					2
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur	voorraadpot		zandig	rood	rood	rood	vers	0	1					1
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur	papkom		zandig	rood	rood	rood	vers	0	1					1
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur	bord/deksel		zandig	rood	rood	rood	vers	0	1					1
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	0		13				
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	1		7				
28	17		laag boven buis	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers		1					1
28	17		laag boven buis	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	vers			1				
28	17		laag boven buis	wit	pijpesteele				zandig	wit	wit	wit	vers							
15	8		laag Vlak 2	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	vers			3				
13	44	12	donkerste laag poel	RG	spaarzaam	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	1	1	4	1			1
4	36		bovenste laag westen	RG	hoogglazuur	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers		2			1		2
14	42	12	bovenste lagen poel	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	vers			2				
14	42	12	bovenste lagen poel	RG	hoogglazuur	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	0		1	1			
14	42	12	bovenste lagen poel	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	0	1					1
14	42	12	bovenste lagen poel	RG	spaarzaam	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	1		1				
29	41	12	laag van poel	RG		loodglazuur	vuurstolp?		zandi	rood	rood	rood	veres	1	1					1
29	41	12	laag van poel	RG	spaarzaam	loodglazuur	voorraadpot		zandig	rood	rood	rood	vers	1	2					1
29	41	12	laag van poel	RG	spaarzaam	loodglazuur	voorraadpot?		zandig	rood	rood	rood	vers	1	1					1
29	41	12	laag van poel	RG	spaarzaam	loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	1		15		1		
29	41	12	laag van poel	RG		loodglazuur			zandig	rood	rood	rood	vers	2		4	2			
29	41	12	laag van poel	GG					zandig	grijs	grijs	grijs	vers	1		14	2	1		

29	41	12	laag van poel	SG			kan			grijs	grijs	grijs	vers		1					1
5	35		onderste laag kelder	RG	hoogglazuur	loodglazuur				rood	rood	rood	vers	1		1				
5	35		onderste laag kelder	RG		loodglazuur + koper				rood	rood	rood	vers			1				
5	35		onderste laag kelder	GG						grijs	grijs	grijs	vers	1		3				
6	21		greppel	GG						grijs	grijs	grijs	vers			2				

Legende

r	Rand
w	wand
o/g	Oor/greep
b	Bodem
MAI	Minimum Aantal Individuen

2.3.2. Dierlijk bot

In totaal werden drie fragmenten dierlijk bot aangetroffen in 2 verschillende sporen. Uit laag L41 van poel S12 werd een ribfragment en een proximale femur van kleinvee gehaald (INV32). In de vulling van greppel 21 werd een ribfragment aangetroffen (INV7).

2.3.3. Bouwmateriaal

Het gerecupereerd bouwmateriaal bestond voornamelijk uit tegels. Kuil S22 leverde één gebogen dakpanfragment op dat vermoedelijk afkomstig is van een holle pan (INV22). Ook laag L17 leverde een fragment van een ongeglazuurde holle pan op (INV28). Daarnaast werden ook nog 2 baksteenstalen genomen van muur S19 en S20 (INV1 en INV2).

2.3.4. Metaal

Twee sporen leverden metaalvondsten op. In laag L25 werd een niet nader geïdentificeerd metalen voorwerp aangetroffen (INV26) (Figuur 62). Uit laag L41 van poel S12 kwamen twee nagels en twee niet nader geïdentificeerde voorwerpen (INV31).

Figuur 62: Metalen voorwerp uit laag L25 (INV26).

2.4. Assessment stalen

Tijdens het onderzoek werden twee baksteenstalen en één zeefstaal genomen (Tabel 4). Het zeefstaal werd uitgezeefd maar leverde niets op.

Inventarisnummer	Spoornummer	Monster soort
	1	19 baksteenstaal
	2	20 baksteenstaal
	3	44 zeefstaal

Tabel 4: Overzicht van de genomen stalen.

2.5. Assessment conservatie

Niet van toepassing voor dit onderzoek.

3. Datering en interpretatie

3.1. Landschappelijke interpretatie

Het landschap ter hoogte van het studiegebied werd bepaald door de bewoningsontwikkeling aan het burgemeester Bertenplein. Het deel van het studiegebied aanpalend aan het plein was duidelijk intensief bebouwd met minstens drie aangetroffen bouwfasen. Het deel van het studiegebied dat zich verder weg van het plein bevond was relatief onverstoorde. Dit kan verklaard worden door de ligging op de achtererven van de westelijk gelegen woningen.

3.2. Gemotiveerde interpretatie van vondsten en sporen

Tijdens het vooronderzoek werden verschillende kuilen, lagen en muurstructuren gevonden daterend tot laatmiddeleeuwse en post-middeleeuwse ouderdom. Ze werden aangetroffen op drie verschillende archeologische vlakken.

3.2.1. Kuilen

Er werden in totaal 5 kuilen aangetroffen. Drie kuilen (S22, S23 en S25) werden aangetroffen in het zuidoostelijk deel van het terrein. Twee kuilen (S7 en S10) lagen centraal in het studiegebied. Er konden verschillende types kuilen worden onderscheiden.¹⁷

- Een eerste type werd gekenmerkt door een losse puinige vulling of kern met daarrond een vulling bestaande uit zandig leem zonder puin. Tot dit type behoren sporen S10 en S25. In geval van S25 lijkt het materiaal uit de puinige laag eerder typisch voor de Nieuwe Tijd terwijl het aardewerk uit de grijze zandlemige laag in de late middeleeuwen werd geplaatst. Het gaat dus mogelijk om meerfasige kuilen.
- Een tweede type wordt gekenmerkt door een langwerpig ovalen vorm en een blauwgrijze, zandlemige vulling met weinig tot geen puin of ander materiaal. Spoor S23 kan mogelijk tot dit type gerekend worden. Helaas leverde dit spoor geen materiaal op om te dateren.
- Een derde type wordt gerepresenteerd door ronde kuilen met een donker blauwgrijze vulling en relatief weinig baksteenbrokken in de vulling. Spoor S22 kan tot dit type gerekend worden. Het materiaal uit het spoor wees op een datering die ten vroegste in de late middeleeuwen valt.

¹⁷ De kuiltypes werden onderscheiden naar analogie met de kuilen gevonden bij een proefsleuvenonderzoek ten zuiden van de Deken de Bolaan (zone 2).

- Een laatste type was een langwerpige ovalen kuiltype met donkerbruine kleiige vulling met veel houtskool- en baksteenbrokjes en verbrande leem. Dit type wordt enkel herkend in spoor S7. Het schaarse materiaal uit dit spoor plaatst het in de Nieuwe Tijd.

3.2.2. Mogelijke waterput en afvoergootje

In het oosten van het studiegebied werd een insteek S14 aangetroffen van wat mogelijk een afvoerbuis was. Uit de vulling werd slechts één scherp geglaazuurd aardewerk gevonden wat een *terminus post quem* oplevert vanaf de late middeleeuwen. De zeer scherpe aflijning van de insteek wijst waarschijnlijk op een jongere datering. Het materiaal uit de bovenliggende pakketten werd in de Nieuwste Tijd gedateerd.

De insteek kon in oostelijke richting worden gevolgd. Ze sneed een rond spoor S46, dat werd geïnterpreteerd als een waterput. Door het opkomend water kon dit spoor niet verder worden onderzocht. Ook kon geen materiaal worden gerecupereerd.

3.2.3. Muren of muurstructuren

Er werden in totaal 4 muren van subrecente ouderdom geregistreerd op vlak 1 (S5, S19, S32 en S45). Het ging telkens om muren opgebouwd uit zeer harde witte mortels. Enkel de onderste lagen van M19 bestonden uit een zachtere beige mortel.

Daarnaast kwamen ook 7 oudere muren voor. In geval van S1, S2 en S4 was enkel nog een puinspoor zichtbaar die als fundering dienstdeed. Muren S50, S15, S13 en S20 hadden wel een opbouw in baksteen. Meestal werden enkel gebroken bakstenen gebruikt waardoor geen formaten konden worden gemeten. Als dit wel het geval was, ging het om relatief kleine baksteenformaten zoals 22*11*5 bij muur S19 en 20*11*4,5 bij muur S50.

De muren kunnen op basis van hun opbouw, stratigrafische positie en baksteenformaten niet voor de nieuwste tijd worden geplaatst.

3.2.4. Poel

Spoor S12 werd aanvankelijk in het vlak herkend als een reeks donkere kleiige lagen. In twee aangrenzende sleufwanden werden afhellende lagen vastgesteld waardoor zich een interpretatie als poel opdrong. De bovenste lagen van deze poel werden op basis van het aardewerk vanaf de Nieuwe Tijd gedateerd. De onderste lagen vallen mogelijk nog binnen de late middeleeuwen.

3.2.5. Overige sporen

Spoor S6 was een oost-west georiënteerd puinig spoor dat als een uitbraakspoor werd geïnterpreteerd. Aan de basis is het spoor vrij smal maar het waaiert breed uit en het verstoort daarmee een groot deel van het westelijk deel van het studiegebied. Op basis van het materiaal kon werd de vulling in de Nieuwste Tijd geplaatst.

Spoor S21 tenslotte was een smal greppeltje in het zuiden van het studiegebied met een datering vanaf de late middeleeuwen. Het greppeltje lijkt een zone met kuilen af te bakenen.

3.3. Confrontatie met resultaten bureaustudie

Tijdens het vooronderzoek werd de voorspelde aanwezigheid van een laat- tot postmiddeleeuwse site op het studiegebied ingelost. Het ging zowel om sporen van bewoning, als over 'achtererfenomenen' die gelinkt waren aan de extractie van leem, klei of zand en het dumpen van bouwafval.

Ondanks het voorspelde potentieel op vondsten uit de Romeinse periode en de vroege middeleeuwen werden geen oudere sporen aangetroffen.¹⁸

3.4. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?

Er werden in totaal 50 spoor- en laagnummers uitgedeeld. Er werden een totaal van 11 muren aangetroffen die vermoedelijk allen in de Nieuwste Tijd te dateren zijn. De overige 10 aangetroffen sporen werden vertegenwoordigd door 5 kuilen, een insteek van een buis, een greppeltje een uitbraakspoor, een poel en een mogelijk waterput.

- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?

De meeste sporen zijn relatief goed bewaard onder een laag 0,2m tot 0,5m recent bouwpuin en een (sub)recente ophogingslaag (L9/L36). In het westen van het studiegebied heeft de bebouwing in de Nieuwste Tijd lelijk huis gehouden. Hier zijn geen oudere sporen meer bewaard. Ter hoogte van de achtererven van deze bewoning zijn echter wel nog goed bewaarde kuilen en lagen aanwezig waarvan een deel waarschijnlijk teruggaat tot de late middeleeuwen.

¹⁸ DEMEULEMEESTER 2022; <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/24382>.

- **Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?**

De aangetroffen kuilen komen voor in twee clusters en op éénzelfde archeologische niveau waardoor kan vermoed worden dat ze in eenzelfde periode gevormd zijn. Ze maken geen deel van één structuur, maar behoren mogelijk wel tot eenzelfde ontginningsfase.

De muurstructuren in het westen van het studiegebied kunnen gelinkt worden aan de bewoning die zich hier vanaf de Nieuwste Tijd ontwikkelde.

- **Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?**

De sporen getuigen van een continue activiteit ter hoogte van het studiegebied vanaf ten vroegste de late middeleeuwen. De oudste sporen zijn een reeks kuilen en een poel die op basis van het materiaal nog in de late middeleeuwen kunnen worden geplaatst. Verschillende lagen en een afvoergootje zijn waarschijnlijk een stuk recenter te dateren (Nieuwe Tijd tot Nieuwste Tijd). De verschillende muurstructuren tussentijdse zijn waarschijnlijk niet ouder dan de Nieuwste Tijd.

- **Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten? Worden er op deze locatie ook sporen aangetroffen van pottenbakkersactiviteiten of andere ambachtelijke activiteiten waarvoor veel water nodig was (leerlooiers, brouwers, etc.)?**

Ondanks de nabijheid van de pottenbakkerij Dupont werden geen sporen van aardewerkproductie aangetroffen. Slechts één geglazuurde tegel kon geïnterpreteerd worden als een misbaksel (INV27). Dit stuk werd in de vulling van een mogelijke poel aangetroffen. Een verband tussen deze poel en de aardewerkproductie kan echter niet worden aangetoond.

Naast de poel kunnen ook een mogelijke riolering en een mogelijke waterput gelinkt worden aan waterinfrastructuur voor artisanale productie. Deze sporen kunnen echter evengoed gelinkt worden aan de watervoorziening binnen de huishouding.

- **Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?**

Het landschap ter hoogte van het studiegebied werd bepaald door de bewoningsontwikkeling aan het burgemeester Bertenplein. Het deel van het studiegebied aanpalend aan het plein was duidelijk intensief bebouwd met minstens drie aangetroffen bouwfasen. Het deel van het studiegebied dat zich verder weg van het plein bevond was relatief onverstoord. Dit kan te verklaren zijn door de ligging op de achtererven van de westelijk gelegen woningen.

- **Zijn er sporen van beschoeiing aanwezig?**

Er konden geen sporen van beschoeiing worden vastgesteld. De Vleterbeek ligt dan ook op een relatief grote afstand van het hier onderzochte terrein (ca. 50m).

- **Op welke TAW-hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?**

De natuurlijke bodem in het westen van het studiegebied kan verwacht op een diepte van de +18,60m TAW tegenover een terreinhoogte van +18,90m TAW. De verstoring door uitbraakspoor S6 is echter vrij diep (+17,74m TAW) waardoor de moederbodem slechts sporadisch wordt aangetroffen.

Naar het oosten toe ligt de bovenkant van de moederbodem op +18,10m TAW voor een terreinhoogte van +18,94m TAW. In het oosten van sleuf 1 ligt de moederbodem nog dieper op +17,60m TAW voor een terreinhoogte van +18,54m TAW.

In sleuf 2 wordt de moederbodem aangetroffen op +17,60m TAW voor een terreinhoogte van +18,52m TAW.

- **Is er sprake van meerdere te verwachten archeologische niveaus? Zo ja, is het mogelijk deze in drie dimensies af te bakenen? Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?**

De verstoring veroorzaakt door het bestaande beton en zijn fundering is beperkt tot een ca. 0,2 tot 0,5m dikke laag. Hieronder bevindt zich echter nog een 0,5m tot 1m dikke laag ophoging die waarschijnlijk een nivellering van het terrein representeert in de Nieuwe of Nieuwste Tijd. Samen vormden deze lagen een verstoring tot een diepte van 0,8m tot 1,5m over het gehele terrein.

Onder deze (sub)recente ophogingen waren één tot drie archeologische vlakken aanwezig. In het westen van het studiegebied – grenzend aan het burgemeester Bertenplein – konden drie vlakken worden aangelegd. Deze waren gelinkt aan drie verschillende bouwfasen die hier plaatsvonden.

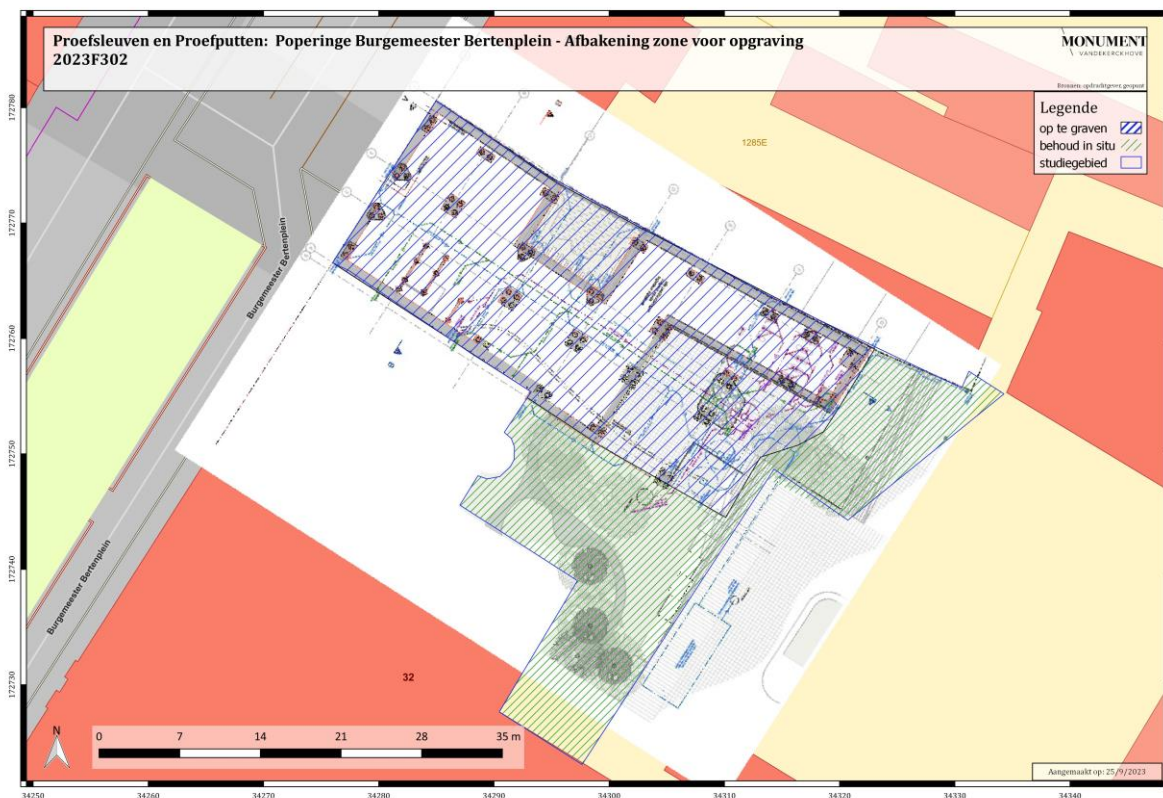
In de overige delen van het studiegebied konden twee archeologische vlakken herkend worden. In het eerste vlak konden (sub)recente muurstructuren worden aangetroffen. De meeste sporen (kuilen, greppels, oudere muren) kwamen voor op vlak 2. Dieper gelegen sporen tenslotte kwamen nog voor in het oosten van sleuf 1 onder de vorm van een mogelijke waterput, een poel en een riolering.

- **Is er een archeologische site aanwezig binnen het projectgebied?**

De archeologische sporen en structuren kunnen gelinkt worden aan de bebouwing die aan de Burgemeester Bertenplein aanwezig was ten laatst vanaf de 19^e eeuw, en mogelijk ook vroeger. Het oosten van het studiegebied vertegenwoordigt de achtererven van deze bebouwing. Deze achtererven werden gebruikt voor extractie van grondstoffen en eventuele dump van bouwpuin. Daarnaast werd ook een poel en een mogelijke waterput aangelegd. Een mogelijk rioleringsbuis zorgde voor de afvoer richting de Vleterbeek in het oosten.

- **Welke zijn de verder te nemen maatregelen i.f.v. de geplande werken?**

Vanwege de hoge densiteit aan sporen (kuilen en muren) zullen bij de geplande graafwerken waardevolle archeologische sporen vernield worden. Het is bijgevolg van belang over te gaan tot een opgraving van het terrein waar dit archeologisch potentieel bedreigd wordt. Dit gaat over de contouren van het geplande schoolgebouw en de nabijgelegen zones waar citernes en leidingen zijn voorzien (ca. 745m²) (Figuur 63).

Figuur 63: Projectie van de op te graven zone op bouwplannen (zie bijlage 6).

4. Potentieel op kennisvermeerdering

4.1. Archeologisch potentieel van het terrein

Tijdens het vooronderzoek werd vastgesteld dat het terrein een potentieel heeft op kenniswinst voor laat- en post-middeleeuwse activiteiten die plaatsvonden op de achtererven van de (sub)recente bewoning aan het Burgemeester Bertenplein. Daarnaast kunnen mogelijk ook nog oudere fasen worden aangetroffen die de (sub)recente bewoning voorafging. Zo werden verschillende kuilen en muren aangetroffen die getuigen van extractie van grondstoffen en van verschillende bouwfasen. Verder werd ook een poel, een waterput en een rioleringsbuis aangetroffen.

4.2. Kader voor exploitatie voor potentieel op kennisvermeerdering

Verder onderzoek binnen het projectgebied in de vorm van een vlakdekkende opgraving is noodzakelijk. De bewezen archeologische sporen zouden namelijk worden aangetast door de geplande bouw van een schoolgebouw op paalfunderingen. Hoewel het construeren van paalfunderingen de ondergrond slechts over een beperkt oppervlak verstoort, leidt de hierdoor veroorzaakte versnippering van de archeologische sporen tot een groot kennisverlies. De paalfunderingen kunnen bijgevolg beschouwd worden als een volledige verstoring van het studiegebied onder de contouren van het schoolgebouw. Ter hoogte van de zuidelijke hoek van het gebouw worden verschillende citernes ingepland. Ook hier wordt uitgegaan van een volledig verstoring. Deze hoek wordt dan ook meegenomen in de zone voor verder onderzoek.

De zones ten zuiden en ten oosten van het schoolgebouw zullen ontwikkeld worden als groenzone met minimale bodemingreep (max 0.3m). Gezien de archeologische sporen hier op een diepte van ca. 0,80m zitten, is een behoud in situ mogelijk.

Verder archeologisch onderzoek zal toestaan onze kennis over de ontwikkeling van de bewoning aan het Burgemeester Bertenplein uit te bereiden, alsook de kennis over de activiteiten die op deze achtererven plaatsvonden.

5. Samenvatting

Deze nota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen te Poperinge Burgemeester Bertenplein-Deken de Bolaan, gelegen binnen een archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

Het studiegebied dat werd behandeld in de archeologienota bestond uit twee zones die van elkaar zijn gescheiden door de Deken de Bolaan (Figuur 1). Om het vooronderzoek te harmoniseren met de sloopwerken worden de twee zones afzonderlijk onderzocht. Deze nota heeft betrekking op de zone ten noorden van de Deken de Bolaan (13604m², Figuur 1: zone 2). In de bureaustudie werd binnen deze zone 2 een deelgebied van 1235m² geselecteerd voor verder vooronderzoek (Figuur 2, zie 1.1.6. Geplande werken).

Het terrein werd onderzocht door middel van 2 proefsleuven en 3 proefputten. Hierbij werden drie archeologische vlakken vastgesteld in het westen van het studiegebied en twee archeologische vlakken in het oostelijk deel. Op het archeologisch vlak 1 werden voornamelijk muren en lagen aangetroffen uit de Nieuwste Tijd. In het archeologisch vlak 2 werden in totaal vijf kuilen en een greppel van laatmiddeleeuwse/Nieuwe Tijd ouderdom aangetroffen, naast elf muurfunderingen uit de Nieuwe tot Nieuwste Tijd.

In vlak 3 werd in het westen van het studiegebied een uitbraakspoor uit de nieuwste tijd vastgesteld. In het oosten van sleuf 1 werden op vlak drie een mogelijke poel, waterput en riool aangetroffen die ten vroegste in de late middeleeuwen kunnen worden geplaatst.

Verder onderzoek binnen het projectgebied in de vorm van een vlakdekkende opgraving is noodzakelijk. De bewezen archeologische sporen zouden namelijk worden aangetast door de geplande bouw van een schoolgebouw op paalfunderingen. Hoewel het construeren van paalfunderingen de ondergrond slechts over een beperkt oppervlak verstoort, leidt de hierdoor veroorzaakte versnippering van het archeologisch vlak tot een groot kennisverlies. De paalfunderingen kunnen bijgevolg beschouwd worden als een volledige verstoring. In de zuidhoek van het schoolgebouw worden citernes voorzien die de bodem ook volledig zullen verstoren. Dit deel wordt dan ook opgenomen in de op te graven zone.

De zones ten oosten en ten zuiden van het schoolgebouw zullen ontwikkeld worden als groenzone. De bodemingreep is hier beperkt tot maximaal 0,3m onder het loopvlak. Gezien het archeologische vlak zich hier op 0,8m onder het loopvlak bevindt is een behoud in situ mogelijk.

6. BIBLIOGRAFIE

6.1. Uitgegeven bronnen

ADRIAEN J. en ADRIAEN M. 2006. Het aardewerk van de pottenbakkerij Dupont te Poperinge. Van Mensen en Dingen, IV-3-2006

DE GROOTE K. 2008. Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed

DEFrancq J. 2023. Nota Poperinge Burgemeester Bertenplein-Deken de Bolaan (prov. West-Vlaanderen). *Verslag van resultaten. Proefsleuven en proefputten*. Monument Vandekerckhove, Ingelmunster.

DEMEULEMEESTER L. 2022. *Archeologienota Poperinge – VBS Sint-Benedictus (prov. West-Vlaanderen). Verslag van resultaten. Bureauonderzoek*, Archeologienota's Monument Vandekerckhove, Ingelmunster.

DEVALCKENEER L. 2020. *Archeologienota Poperinge – VBS Sint-Benedictus (prov. West-Vlaanderen). Verslag van resultaten. Bureauonderzoek*, Archeologienota's Monument Vandekerckhove, Ingelmunster

LEEMANS S. 2022, *Erfgoedtoets: Sint-Stanislascollege – Neogotische vleugel. Poperinge – Burgemeester Bertenplein 30 (prov. West-Vlaanderen)*, Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.

6.2. Internetbronnen

- www.inventaris.onroenderfgoed.be
- www.cai.onroenderfgoed.be
- www.geopunt.be
- www.ngi.be
- <https://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/15303>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/10780>
- <https://kennis.cultureelerfgoed.nl/index.php/Pannendaken>

7. Bijlagen

- Bijlage 1: Projectgebied geprojecteerd op GRB (bron: geopunt.be)
- Bijlage 2: Afbakening zone met ingreep in de bodem binnen het projectgebied
- Bijlage 3: Inplantingsplan van de proefsleuven, proefputten en kijkvensters geprojecteerd op het GRB
- Bijlage 4: Locatie bodemprofielen
- Bijlage 5: Hoogtes terrein
- Bijlage 6: Allesporenplan vlak 1
- Bijlage 7: Hoogtes vlak 1
- Bijlage 8: Allesporenplan vlak 2
- Bijlage 9: Hoogtes vlak 2
- Bijlage 10: Allesporenplan vlak 3
- Bijlage 11: Hoogtes vlak 3
- Bijlage 12: Projectie van op te graven zone op geplande werken
- Bijlage 13: Advieszone
- Bijlage 14: Sporenlijst
- Bijlage 15: Inventarislijst
- Bijlage 16: Fotolijst

Meer informatie is tevens beschikbaar via het digitale registratiesysteem (POBU23 – 2023F302 – Prospectie):

<http://monarcheo.be/web/monument/archeologie/public/home/home?globals=%7B%22ProjectId%22%3A%22a8a17405-2ca2-440c-9949-b07500e4b5b4%22%7D¶meters=%7B%7D>